

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

26E JAARGANG

WOENSDAG 29 JANUARI 1941

No. 1306

COMMISSIE VAN REDACTIE:

J. G. Koopmans, P. Lieftinck, N. J. Polak, J. Tinbergen
en F. de Vries.

Secretaris van de Redactie: M. F. J. Cool.

Redactie-adres: Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam-W.
Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408 (ten name van
„Economisch-Statistische Berichten”).

Abonnementsprijs voor het weekblad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p. p. in Nederland f 20.— per jaar. Buitenland en koloniën f 23.— per jaar. Abonnementen kunnen met elk nummer ingaan en slechts worden beëindigd per ultimo van elk kalenderjaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties. Adreswijzigingen op te geven aan de Redactie.

Advertenties voorpagina f 0.50 per regel. Andere pagina's f 0.40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van advertenties: Nijgh en van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en girorekening Nr. 145192. Adres te Rotterdam: Erasmushuis, Tel. Nr. 31696.

INHOUD:

	Blz.
Het Besluit op de materiele oorlogsschaden door L. A. H. Enthoven	80
Het Besluit op de omzetbelasting 1940 door D. B. Baarslag	86
De bestemming van de melk door Dr. J. Buter	93
Boekbesprekingen.	
Dr. G. van der Wal: Rekeneenheid en ruilmiddel, bespr. door P. C. J. Kien	90
Overheidsmaatregelen op economisch gebied	92
Ontvangen boeken en brochures	93
Statistieken.	
Bankdisconto's — Geld- en Wisselkoersen — Bankstaten	93—94

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De geldmarkt was uitermate stil. Op de discontomarkt blijft de situatie zooals die in ons vorig overzicht reeds werd geschetst: de agent van de schatkist is voor de plaatsing van papier niet in de markt, en financiert dat deel van de behoeften, dat op de markt kan worden gedekt, grootendeels met callgeld, dat in afwachting van de storting op de Staatsleening natuurlijk in ruime mate aangeboden is. Tot dat tijdstip zullen ongetwijfeld de omzettingen op de discontomarkt tot een minimum beperkt blijven.

Met belangstelling wacht men thans af, welk effect de nieuwe Staatsleening op de markt zal hebben. Drie mogelijke bronnen zijn er, waaruit de inschrijvers kunnen putten om de storting te verrichten: t.w. creditsaldi bij banken of giro-instellingen, kasvoorraden — wat alleen op eenigszins belangrijke schaal kan geschieden, indien gehamsterd bankpapier door de leening „uit de kous” wordt gelokt — en tenslotte beleening, hetzij bij De Nederlandsche Bank op grond van de speciale bereidverklaring dier instelling, dan wel bij de particuliere banken, die hiertoe over het algemeen op dezelfde speciale condities bereid zijn. Voorzover de storting geschiedt ten laste van creditsaldi of wel uit leeningen, gesloten bij de particuliere banken, moet dit geldmarktverkrappend werken; de banken zullen immers tot dat bedrag minder schatkistpapier in portefeuille kunnen houden. Voorzover daarentegen „disharding” van bankpapier plaats vindt, dan wel beleening bij de centrale bank wordt opgenomen, blijft de technische geldmarktpositie onveranderd. Aangezien de opzet van de nieuwe leening is: consolidatie van vlottende schuld, zal de verkrapping van de geldmarkt door de eerste der beide genoemde financieringsvormen onmiddellijk worden opgevangen door aflossing van opgenomen en nog op te nemen callgeld, resp. aflossing van schatkistpapier. Voorzover de leeningsstorting leidt tot inkrimping van de biljettencirculatie dan wel tot beleening bij de centrale bank, mag aangenomen worden, dat dit direct of indirect zal leiden tot vermindering van het bij de bank ondergebrachte papier. De geldmarkt wordt dan inderdaad door die mutaties niet beïnvloed.

Ten overvloede merken wij op, dat, wat betreft het monetair-economische effect van de operatie, tusschen de verschillende hierboven opgesomde mogelijkheden slechts weinig verschil bestaat. Storting uit onthamsterd bankpapier, uit banksaldi, die in feite immobiel waren, en uit beleening, hebben in dit verband alle hetzelfde effect, of juist, missen elk effect, althans indien en voorzover zij gepaard gaan met evenredige vermindering van het uitstaande schatkistpapier bij de centrale bank en/of de particuliere banken.

Op de obligatiemarkt bleef de stemming, ondanks een tusschentijdsch koersherstel, zeer gedrukt. De beurs sloot weliswaar niet op het laagste peil van de week, maar het aanbod overheerschte toch, en de koersen lagen aan het slot belangrijk beneden het hoogste punt van de week. De omzettingen zijn geenszins overweldigend, maar aangezien tegenover het liquidatie-aanbod slechts een uitermate terughoudende vraag bestaat, wordt de koers reeds door een quantitatief gering aanbod sterk gedrukt. Twee dagen werd reeds in de obligatiën der nieuwe leening (ex stortingsbewijs) handel gedreven, maar Zaterdag jl. werd verdere handel tot en met den inschrijvingsdatum verboden. Aangezien vrijwillige inschrijvingen op de nieuwe leening van de zijde van hen, die niet tot inteekening verplicht zijn om zich te vrijwaren tegen een aanslag in de gedwongen leening, alleszins zijn toe te juichen, is het begrijpelijk, dat men besloot om niet door handel beneden pari die inschrijvers af te schrikken. Van de mate, waarin op de nieuwe leening door bezitters van liquide middelen wordt ingeteekend, zal het nu afhangen of de liquidatietendens, die, in afwachting van het resultaat, reeds was waar te nemen, in de komende weken al dan niet nog versterkt zal worden.

HET BESLUIT OP DE MATERIEELE OORLOGSSCHADEN.

De verschijning van het Besluit op de materiele oorlogsschaden in het Verordeningenblad van 4 December jl. (stuk 40, no. 221) heeft in enkele weken tijds reeds velen naar de pen doen grijpen. Te verwonderen is dit niet, gezien de betekenis van de hierbij betrokken belangen en de ingewikkeldheid van de problemen, waarom het hier gaat. Waar in de dagbladen een aantal detailpunten reeds uitvoerig zijn toegelicht, zij hier iets langer stil gestaan bij het algemeene aspect van het Besluit in het licht der beginselen, die er aan ten grondslag liggen.

Rechtskarakter van het Besluit.

Streng genomen heeft het Besluit op de materiele oorlogsschaden geen andere betekenis dan dat het de regels vaststelt, welke de Secretaris-Generaal van het Departement van Financiën zal volgen bij de verleening van bijdragen in de door oorlogsgeweld veroorzaakte schade. Blijkens art. 2 van het Besluit stelt de Secretaris-Generaal de in elk afzonderlijk geval geleden schade en de daarin te verleenen bijdrage op den voet van de in het Besluit opgenomen bepalingen vast. De interpretatie dier bepalingen is geheel in handen van den Secretaris-Generaal. Hooger beroep is blijkens art. 21 uitgesloten: ter zake van de toekenning der bijdragen of de betaalbaarstelling daarvan worden geen rechtsvorderingen tegen den Staat toegelaten. Anderzijds behoudt de Secretaris-Generaal zich het recht voor op genomen beslissingen terug te komen: ten onrechte uitbetaalde bedragen kunnen blijkens art. 19 worden teruggevorderd, zoolang sedert de uitbetaling geen tien jaren zijn verstreken. Belangrijker dan dit laatste is het voorbehoud, gemaakt in artikel 9, om in bijzondere gevallen te mogen afwijken van de regels voor de vaststelling van de schade en de daarin te verleenen bijdrage. Welke gevallen als bijzondere gevallen zijn aan te merken, staat uitsluitend ter beoordeeling van den Secretaris-Generaal.

Uit een en ander blijkt reeds, dat de bevoegdheden van den Secretaris-Generaal van Financiën wel zeer ver reiken, nog afgezien van tal van punten, waarvoor de Secretaris-Generaal nog nadere voorschriften zal geven (zoals voor de afschrijvingen, het huisraad, het grootboek voor den wederopbouw, de rechten van hypotheekhouders, enz.). Het is goed dit voorop te stellen. Bij de getroffensten bestaat de begrijpelijke geneigdheid de bepalingen in voor hen gunstigen zin uit te leggen. Zij beschouwen het Besluit op de materiele oorlogsschaden als een onvoorwaardelijke toezegging van den Staat de bijdrage te verleenen, waarop zij meenen recht te hebben. Laat men echter wel bedenken, dat de Secretaris-Generaal zich alle rechten voorbehoudt, waar verschil van inzicht mogelijk is. Daardoor kan veel onnodige teleurstelling worden voorkomen.

Het is niet moeilijk te raden, welke overwegingen er toe hebben geleid aan het Besluit het hier geschetste karakter te geven. De door oorlogsgeweld aangerichte schade heeft zulk een massalen omvang, dat een eenvoudige procedure dringend noodzakelijk is. Snel geholpen is dubbel geholpen. Bestaat de mogelijkheid tot hooger beroep, dan dreigt het gevaar, dat de geheele regeling zooveel omslag met zich brengt, dat zij veel van haar effect verliest. En dat de Secretaris-Generaal zich voorbehoudt in bijzondere gevallen van het Besluit af te wijken, zal iedereen begrijpen, die zich realiseert, hoe ongelijksoortig de onder het Besluit vallende schade wel zijn en hoe verschillend de omstandigheden, waaronder deze schade zijn ontstaan. Het is vrijwel ondoenlijk hiervoor regels te geven, die algemeen en onder alle omstandigheden van toepassing zijn.

Moge uit het bovenstaande duidelijk zijn geworden, hoe weinig rechten de getroffensten aan het Besluit kunnen ontleenen in alle gevallen, waarin twijfel mogelijk is, dit neemt niet weg, dat de afkondiging van het Besluit heeft bewerkt, dat velen thans in hoofdzaak kunnen weten,

waaraan zij toe zijn. Voor een groot aantal gevallen geeft het Besluit immers duidelijk aan, welke bijdrage redelijkerwijs kan worden verwacht. In deze gevallen kan men praktisch spreken van een door den Staat gedane toezegging in een commercieel waardeerbaren vorm. In zooverre als de afkondiging van het Besluit aan bestaande onzekerheid een einde heeft gemaakt, zal dit niet nalaten gestoorde credietverhoudingen te herstellen en aldus reeds heilzaam te werken, nog voordat de desbetreffende uitkeeringen zijn gedaan. Intusschen mag men wel hopen, dat de beloften, die het Besluit inhoudt, spoedig zullen worden ingelost.

Beginnelsen van het Besluit.

Het Nederlandsche volk heeft, door verzet te bieden, in zijn geheel have en goed in de waagschaal gesteld. Dat de uit deze hounding voortvloeiende schade niet op den enkeling mag blijven drukken, maar door allen gezamenlijk moet worden gedragen, is in heel den lande als een eerste eisch van rechtvaardigheid gevoeld. Deze gedachte leeft bij allen. Velen verbinden hieraan de consequentie, dat de getroffensten dan ook volledig moeten worden schadeloos gesteld. Hoe logisch-eenvoudig klinkt dit niet: een volledige vergoeding! Op het eerste gezicht schijnt dit de eenige oplossing, die het rechtsgevoel kan bevredigen. Maar wie een volledige vergoeding voorstaat, vraag zich wel af, wat hieronder moet worden verstaan. Beteekent het, dat ieder-één, die door den oorlog achterop is geraakt, nu de gelegenheid moet krijgen zijn vroegere levenswijze ongestoord voort te zetten, alsof er geen oorlog ware geweest? In hetzelfde huis, met hetzelfde vermogen, dezelfde inkomsten, dezelfde positie of betrekking? Wie kan hieraan denken? Of wordt met een volledige vergoeding bedoeld, dat de getroffensten in staat worden gesteld de verloren goederen zonder enig offer door nieuwe te vervangen? Dan zou menig slachtoffer beter uit zijn dan zijn medemensch, die voor de slagen van den oorlog gespaard bleef: niet alleen door het verkrijgen van „nieuw voor oud”, maar ook door het toucheeren van vermogenswinst op goederen, die intusschen in waarde zijn gestegen. Zou het niet ongerijmd zijn waardevermeerderingen hier ten volle uit te keerén, terwijl zij elders zwaar worden getroffen, zooals door de onlangs ingevoerde belasting op waardevermeerdering van onroerend goed? Het zou op zijn minst bevreesing wekken, wanneer sommigen door schade rijker werden. Maar wat kan men dan beoogen met een volledige vergoeding? Misschien, dat ieders vermogenstoestand wordt teruggebracht op dien van vóór den oorlog? Dit zou neerkomen op een vergoeding niet alleen wegens vernielingen, maar ook wegens waardeverminderingen (o.a. koersverliezen van effecten) en eventueel wegens bedrijfsstagnatie, inkomstenderving (o.a. vermindering van dividenden), enz. Waarom zouden al deze schade niet op gelijken voet worden behandeld?

Maar wie zoó spreekt, verliest iets belangrijks uit het oog, nl. dat de materiele oorlogsgeweldschade *psychologisch* geheel anders wordt gewaardeerd dan al die andere schade. Het ruïneus karakter van het oorlogsgeweld, dat men niet kan voorzien noch kan afwenden, dat in enkele uren kan verwoesten wat door eeuwen heen is opgebouwd, maakt een bijzondere voorziening voor de hierdoor aangerichte schade noodzakelijk.

Maar er is nog meer. Naast deze meer psychologische overwegingen voor een afzonderlijke regeling van oorlogsgeweldschaden staan nog andere overwegingen, die hiervoor pleiten. Zij zijn van economischen aard en hangen nauw samen met de noodzakelijkheid de aangerichte verwoestingen te herstellen.

Economische achtergrond van het Besluit.

Schade vergoeden beteekent schade herstellen. In het herstel wordt de vergoeding eerst tot werkelijkheid. Zoolang geen herstel plaats heeft, kan men een deel der

getroffenen wel voorloopig voorthelven door het verleen van credieten en andere faciliteiten, maar een werkelijke vergoeding is dit nog niet. Daarvoor is noodig, dat de getroffenen collectief in staat zijn de verloren goederen door andere te vervangen. Maar dan moeten deze goederen er ook zijn. Het Nederlandsche volk heeft dan ook tot plicht alles in het werk te stellen, wat een spoedigen wederopbouw kan bevorderen. Hierbij zal het algemeen belang op den voorgrond moeten staan. Particuliere verlangens dienen hieraan ondergeschikt te worden gemaakt.

Het algemeen belang eischt, dat aan de meest urgente herstellingen voorrang wordt verleend. Sterker nog, er mogen geen minder noodzakelijke herstellingen worden uitgevoerd, indien daardoor dringender herstelwerkzaamheden achterwege zouden moeten blijven. Gezien het huidige materiaalgebrek is dit gevaar geenszins denkbeeldig. Maar ook afgezien van het — naar wij hopen slechts tijdelijke — tekort aan bouwmaterialen, dwingen de omstandigheden tot een algemeene versobering. Na de gebeurtenissen der afgelopen maanden zal Nederland zich moeten instellen op een heel wat bescheidener levenswijze dan het voordien gewend is geweest.

Beperking tot het meest noodzakelijke is dus geboden; en het meest noodzakelijke is de wederopbouw van het economisch apparaat, het herstel van de productieve krachten van het land. Wat hiervan een onmisbaar element vormt, moet met vereende krachten ten spoedigste worden herbouwd. Beteekent dit nu een herstel in den ouden toestand? Geenszins: waar noodig moet worden vereenvoudigd; waar mogelijk zal worden verbeterd. Als ergens gelegenheid is in modernen zin op te bouwen, doelmatige productieverhoudingen te scheppen, dan is het wel hier. Aldus kan van den nood een deugd worden gemaakt.

Wat beteekent dit alles nu voor de bijdragen van het Rijk in de oorlogsschade? Het is duidelijk, dat de regeling van de schadevergoeding het plan vanden wederopbouw niet mag doorkruisen, maar er geheel aan dienstbaar moet worden gemaakt. Deze overweging op zichzelf dwingt reeds tot een afzonderlijke regeling voor de vergoeding van de door oorlogsgeweld aangerichte materiele schade, en wel een regeling, die een controle inhoudt op de wijze, waarop de uitgekeerde bedragen worden besteed. Maar ook de omvang der uitkeeringen wordt door de herbouwen plannen aan banden gelegd. In deze plannen past b.v. geen vergoeding voor schade aan luxe-voorwerpen. Bij beperking tot het economisch noodzakelijke moet *het luve-element* worden uitgeschakeld. Er kan dan ook geen sprake zijn van een volledige vergoeding in dien zin, dat daardoor uitgaven, die thans in het algemeen belang niet verantwoord zijn, worden aangemoedigd. Particuliere belangen moeten hiervoor wijken. *Hoofdzakelijk is, dat de uitkeeringen aan de getroffenen een voldoende basis geven voor den herbouw, en wel voor een rationeelen herbouw.*

Maar ook afgezien van den wederopbouw zijn er nog economische overwegingen, die leiden naar een beperking in de door het Rijk te verleen bijdragen. Zij hangen samen met de van overheidswege gevoerde *prijzenpolitiek*. Zooals bekend is deze er o.m. op gericht prijsopdriving tegen te gaan. Dit wil niet zeggen, dat elke prijsverhoging onmogelijk wordt gemaakt. Weliswaar wordt in beginsel vastgehouden aan den prijs op 9 Mei 1940. Maar wie aan de hand van kostprijsberekeningen kan aantoonen, dat die prijs voor bepaalde artikelen thans te laag is, krijgt in den regel vergunning zijn prijzen tot een redelijk peil te verhogen. De aanpassing van het prijsniveau aan de gewijzigde omstandigheden wordt dus niet geheel verhinderd, maar wel beperkt. Aldus wil men trachten sociaal schadelijke verstoringen te voorkomen.

Het ligt voor de hand, dat de regeling van de schadevergoeding hierbij moet aansluiten. Vermeden moet worden, dat groote geldbedragen in omloop komen, die tot wilde prijsstijgingen aanleiding kunnen geven. Anders komt de prijspolitiek van de overheid in gevaar. Hiermede zal

men vooral rekening hebben moeten houden bij de keuze van de maatstaven voor de waardeering van de schade. Dit punt komt hieronder nog ter sprake.

Het loont de moeite thans na te gaan in hoeverre en in welken vorm de hier ontwikkelde gedachten, waarvan vele als gemeengoed te beschouwen zijn, in het Besluit op de materiele oorlogsschaden zijn terug te vinden.

Het begrip oorlogsschade.

Art. 1 zegt, wat „oorlogsschaden” zijn. Als oorlogsschade wordt aangemerkt elke schade, die in Nederland is toegebracht door oorlogsgeweld aan bepaalde met name genoemde groepen van goederen, toebehorende aan Nederlandsche natuurlijke of rechtspersonen of aan Nederlandsche onderdanen.

Allereerst valt op, dat *geen tijdsgrenzen* zijn gesteld. Het Besluit heeft klaarblijkelijk evenzeer betrekking op de gebeurtenissen na de capitulatie als op hetgeen voordien is geschied. Onlogisch is dit niet. Er is geen enkele reden, om de schaden, die nog steeds worden aangericht, anders te behandelen dan soortgelijke schaden uit de eerste oorlogsdagen. In beide gevallen moet de schade, voorzover deze oorlogsschade is, door het heele volk worden gedragen.

Van oorlogsschade kan slechts worden gesproken, wanneer de schade is aangericht *door oorlogsgeweld*. Deze beperking kan op grond van de eerder genoemde psychologische en economische overwegingen alleszins als redelijk worden beschouwd. Blijkens de in de pers gegeven toelichting kan het begrip „oorlogsgeweld” ruim worden opgevat, zoodat hieronder ook plundering valt. Aan deze consequentie is niet te ontkomen, wanneer men niet wil vervallen in een geheel willekeurige inperking van het begrip oorlogsschade.

Voorts blijkt, dat uitsluitend de *materiele* schade is aan te merken als oorlogsschade in den zin van het Besluit. Hiertoe behoort dus niet de schade, ontstaan door achteruitgang of stilstand van het bedrijf (z.g. bedrijfschade). Wegens derving van winsten of andere inkomsten worden geen vergoedingen gegeven, evenmin wegens verlies van „goodwill”. Deze schaden — in het voorgaande is er reeds op gewezen — dragen een ander karakter dan de materiele oorlogsschade en mogen dan ook niet op denzelfden voet worden behandeld. In het algemeen worden door den oorlog geleden renteverliezen evenmin als oorlogsschade beschouwd. Alleen aan de eigenaren van door *oorlogsgeweld* getroffen gebouwen wordt op dit punt een concessie gedaan, doordat over een; in verband met den herbouw vast te stellen, tijdvak van ten hoogste 3 jaar (in Rotterdam en Middelburg ten hoogste 5 jaar) een rente van 4 pCt. per jaar wordt vergoed over het bedrag van de nog niet aan den betrokkene uitgekeerde bijdrage voor onroerend goed (art. 11, lid 2). Deze concessie houdt verband met de wijze, waarop de uitkeeringen plaats hebben. Wegens schade aan gebouwen worden de bijdragen n.l. niet in geld uitgekeerd, dan nadat gebleken is, dat dit voor den wederopbouw zal worden besteed. Het is daarom niet meer dan logisch, dat de getroffenen gedurende den tijd, dat zij niet tot herbouw kunnen overgaan en dus feitelijk niet aan hun geld kunnen komen, althans een zekere rente vergoed krijgen (art. 11, lid 1).

Niet alle door oorlogsgeweld aangerichte materiele schade heet oorlogsschade. De schade moet toegebracht zijn *aan onroerende goederen, bedrijfs- of beroepsuitrusting, bedrijfsvoorraden, huisraad of schepen*, waarbij nog nader wordt aangegeven, wat onder huisraad wordt verstaan en welke schepen worden bedoeld. Op schade aan andere goederen (b.v. sieraden, genotmiddelen, pleziervaartuigen, enz.) is het Besluit in beginsel niet van toepassing, behoudens de bevoegdheid van den Secretaris-Generaal om, gebruik makend van art. 8, anders te beschikken. Dat bij deze beperking de belangen van den wederopbouw den doorslag hebben gegeven, is duidelijk. Op herstel van

het bedrijfsleven en van de particuliere huishoudens moeten alle krachten worden geconcentreerd. Het overige moet als minder noodzakelijk hierbij worden achtergesteld.

Blijkens de in art. 1 van het Besluit gegeven definitie van oorlogsschade is uitzonderend de schade aan goederen, voorzoover deze in het buitenland waren of toebehoorden aan buitenlanders of staatlooze burgers. Als de onderstelling juist is, dat deze uitzondering niet op principieele, maar op praktische gronden berust, ware het te wenschen, dat ook voor deze schaden — mogelijk in overleg met het buitenland — spoedig een regeling wordt getroffen.

Het Besluit heeft geen betrekking op schaden, voor de vergoeding waarvan *afzonderlijke wetten of administratieve maatregelen* gelden. Hiertoe behooren onder meer de zgn. „defensieschade”, waarvoor het Departement van Defensie de aansprakelijkheid op zich neemt, de schade aan schepen — waarvoor de na de capitulatie van overheidswegen ingestelde gratis-molestverzekering geldt — en de schade ten gevolge van zgn. „R(egelmatische)-verrichtingen”, d.w.z. handelingen verricht op vordering en ten behoeve van de Deutsche weermacht in Nederland. Dat het Besluit hiervoor niet geldt, spreekt voor zichzelf. Alleen zij er op gewezen, dat — begrijpelijk, maar ten onrechte — de meening heeft postgevat, als zou alle door de Deutsche weermacht aangerichte, maar niet vergoede, schade oorlogsschade zijn. Aan deze opvatting geeft het Besluit geen grond. Van oorlogsgeweld van Duitschen oorsprong kan slechts sprake zijn onder omstandigheden, die onregelmatige handelingen van Deutsche zijde als rechtstreeksch gevolg van de oorlogvoering noodzakelijk maken. Dergelijke omstandigheden hebben bestaan in de woelige dagen, direct volgend op den 9den Mei 1940. Voor enkele deelen des lands, die ook later van doortrekkende troepen hebben te lijden gehad, heeft deze toestand wellicht wat langer geduurd. De kans is echter gering, dat ook de schaden, op nog lateren datum door de Deutsche weermacht toegebracht — voorzoover deze schade meer het gevolg is van de bezetting dan van de oorlogvoering — als oorlogsschaden zullen worden geaccepteerd. Zelfs een ruime interpretatie van het begrip „oorlogsgeweld” laat hiervoor geen plaats. Men mag hopen, dat het begrip „R.-verrichting” zoo ruim wordt opgevat, dat de hier bedoelde schaden niet voor rekening van de getroffen en blijven.

Tenslotte bepaalt art. 1, dat het Besluit geen betrekking heeft op schaden aan goederen van *publiekrechtelijke of daarmede gelijk te stellen lichamen*, noch op schaden van geringe beteekenis. Het toekennen van een eventuele bijdrage aan publiekrechtelijke lichamen raakt de financiële verhoudingen tusschen het Rijk eenerzijds en de provincies, gemeenten en dergelijke lichamen anderzijds. Om begrijpelijke redenen heeft men dit punt nog even laten rusten. Een afzonderlijke regeling zal hierin moeten voorzien. De uitzondering van „kleine schaden” komt nog ter sprake.

De waarde op 9 Mei 1940.

Uit art. 4 van het Besluit blijkt, dat de prijzen op 9 Mei 1940, behoudens een enkele uitzondering (o.a. voor bedrijfsvoorraden), bepalend zijn voor den omvang van de schade. Dit geldt ook voor de schadegevallen van veel lateren datum dan 9 Mei 1940.

Men kan zich voorstellen, dat de aldus gewaardeerde schade veelal op een belangrijk lager bedrag zal uitkomen dan hetgeen door de getroffen en als de werkelijke schade wordt gevoeld, nl. het bedrag van de kosten, nodig om de schade te herstellen. Ten gevolge van de prijsstijging der laatste maanden zullen immers de reeds aangewende of alsnog aan te wenden herstelkosten in vele gevallen niet weinig boven het peil van 9 Mei 1940 zijn gestegen. Men ontkomt niet aan den indruk, dat de in het Besluit gevolgde waardeeringswijze velen onbevredigd zal laten. Anderzijds zal niemand ontkennen, dat de waarde op basis

van 9 Mei 1940 over het algemeen een zeer juist beeld geeft van de materiele schade, voor zoover deze uitsluitend aan de uitwerking van het oorlogsgeweld is toe te schrijven. Stel, dat de schade onmiddellijk na de verwoesting zou zijn getaxeerd. Ongetwijfeld zou dan in het meerendeel der schadegevallen de waarde op 9 Mei tot uitgangspunt zijn genomen. Weliswaar zijn door de sedertdien plaatsgevonden stijging van het prijsniveau nieuwe schaden ontstaan. Deze schaden zijn echter evenmin als bedrijfsschaden e.d. rechtstreeksche gevolgen van het oorlogsgeweld, maar vloeien hieruit slechts zeer indirect voort. Niet alleen de directe oorlogsslachtoffers, maar nog vele anderen — waaronder de minst bedeeden — worden door de stijging der prijzen geschaad, zonder dat de overheid deze schaden vergoed. Het zou niet billijk zijn op dezen regel alleen voor de door oorlogsgeweld getroffen en een uitzondering te maken.

Maar bovendien mag niet uit het oog worden verloren, dat de door de overheid gevoerde prijzenpolitiek, waarover in het voorgaande reeds is gesproken, zich in het algemeen verzet tegen een waardeering van de schade op de werkelijke herstelkosten. Men behoeft weinig van prijstheorieën af te weten om te begrijpen, dat, in geval onder de huidige omstandigheden aan de getroffen en ten volle zou worden uitgekeerd, wat hun leveranciers voor het herstel van de schade in rekening brengen, deze leveranciers als het ware tot prijsopdriving zouden worden aangemoedigd. De van overheidswegen nagestreefde beperking van prijsverhoogingen zou dan nog moeilijker zijn door te voeren dan thans reeds het geval is. Deze overwegingen maken het begrijpelijk, dat de overheid, bij de vaststelling van de bijdragen in de oorlogsschade, deze schade wil waardeeren op basis van de prijzen van één bepaalden dag. En ongetwijfeld komt *de laatste vooroorlogse dag* hiervoor meer in aanmerking dan latere data, waarop de prijzen onder minder normale omstandigheden tot stand zijn gekomen.

Het zal misschien bevreemding wekken, dat ook de schade, die na 15 Mei 1940 is aangericht, op basis van 9 Mei wordt gewaardeerd. Hierbij moet men echter wel in het oog houden, dat het voor den getroffen weinig verschil maakt, of zijn eigendommen thans worden vernield, of dat dit in de eerste oorlogsdagen is geschied, althans indien er — wat voor de meesten geldt — tot nu toe geen gelegenheid is geweest de schade te herstellen. Er is alle reden om beide gevallen op denzelfden voet te behandelen. Dat deze getroffen en in het nadeel zijn tegenover hun voorspoediger lotgenooten, die reeds tot herstel hebben kunnen overgaan, is ongetwijfeld een bezwaar van de gekozen regeling. Maar daartegenover staan de voordeelen van het brengen van alle schaden op een uniforme waardeeringsbasis. Indien de waarde vlak vóór de beschadiging tot richtsnoer werd genomen, zouden sommige getroffen en van waardevermeerderingen als gevolg van de abnormale invloeden, die sedert 9 Mei 1940 hebben gewerkt, profiteren, terwijl — wat nog erger zou zijn — anderen van even abnormale, en vermoedelijk slechts tijdelijke, waardeverminderingen het slachtoffer zouden worden. Het is b.v. bekend, dat de bombardementen in Den Helder ook de onbeschadigd gebleven huizen aldaar in waarde hebben doen dalen. Het zou niet redelijk zijn, indien de bijdragen in de sedertdien geleden oorlogsschade nu ook overeenkomstig werden verminderd.

Alle bezwaren, die tegen de waardeering van de schade volgens de prijzen van 9 Mei 1940 kunnen worden aangevoerd, vinden hun grond in de sedertdien plaatsgevonden prijsstijging. Door deze prijsstijging worden echter niet alleen de oorlogsschadeslachtoffers getroffen, maar allen, wier inkomen of vermogen weinig of niet in deze prijsstijging hebben gedeeld. Juist daarom is het een sociaal belang van de eerste orde, dat de prijzenpolitiek van de overheid met kracht wordt gesteund, opdat zij er in zal slagen prijsopdriving tegen te gaan.

Verkoopwaarde of kostprijs.

Blijkens art. 3 van het Besluit wordt de schade vastgesteld door vergelijking van de waarde van het onbeschadigde goed met de waarde van hetgeen hiervan is overgebleven. Het verschil tusschen deze waarden is, in geval herstel loonend is, over het algemeen worden bepaald door de *herstelkosten*, eventueel te verminderen met een bedrag wegens vernieuwing of verbetering door het herstel. Onder „herstelkosten” worden dan in dit verband verstaan de kosten, die op 9 Mei 1940 zouden zijn noodig geweest om het goed in den toestand van vóór de beschadiging terug te brengen.

Is het herstel van het goed niet loonend, dan moet de waarde van het onbeschadigde goed worden vergeleken met de *restwaarde* van de overblijfselen bij eventueelen verkoop. De vraag rijst dan, hoe het onbeschadigde goed moet worden gewaardeerd. Moet dit geschieden op grondslag van de verkoopwaarde of door den kostprijs te verminderen met een redelijk bedrag voor afschrijving? Wanneer men uitgaat van het beginsel, dat uitsluitend de *materieele* schade voor een vergoeding in aanmerking komt, moet men vermijden, dat winsten in het schadebedrag worden opgenomen. In dezen gedachtengang past dus alleen een waardeering op basis van den kostprijs. Toch wordt deze waardeeringswijze blijkens art. 4 van het Besluit slechts toegepast op *bedrijfs- en beroepsuitrusting*, en voorts op onroerend goed, voorzover hiervoor de normale verkoopwaarde op 9 Mei 1940 niet kan worden vastgesteld. Dan geldt als waarde de *kostende prijs* op 9 Mei 1940, verminderd met een afschrijvingsbedrag volgens goed koopmansgebruik.

Overigens worden *onroerende goederen*, waarvan de *normale verkoopwaarde* op 9 Mei 1940 kan worden vastgesteld, op deze verkoopwaarde gewaardeerd. Hetzelfde geldt voor *schepen*. Nu is het duidelijk, dat deze goederen over het algemeen niet door den eigenaar worden aangeschaft met het oogmerk te met winst te verkopen. Het gevaar, dat door de waardeering op verkoopwaarde winsten worden ingecalculeerd, is dus bij deze goederen niet zoo groot, mits geen waarden voor „goodwill” worden medegerekend. Daarbij komt, dat de waardeering van onroerende goederen en schepen op verkoopwaarde, doordat hiervoor tal van gegevens aanwezig zijn (o. a. van den belastingdienst en van het kadaster), over het algemeen heel wat eenvoudiger is dan de waardeering aan de hand van kostprijscalculaties. Een andere vraag is, of den getroffen door een vergoeding op basis van de verkoopwaarde niet tekort wordt gedaan. In het algemeen kan men aannemen, dat in streken, waar geregeld wordt bijgebouwd, de bouwkosten en verkoopwaarden van huizen elkaar niet veel ontlopen. Daalt de verkoopwaarde beneden de bouwkosten, dan verliest het bouwen zijn aantrekkelijkheid, tenzij het kunstmatig wordt gestimuleerd. Dit neemt niet weg, dat plaatselijk tusschen bouwkosten en verkoopwaarden groote verschillen voorkomen. Dit is met name het geval in Middelburg, waar de verkoopwaarde in het centrum, het meest getroffen stadsdeel, gemiddeld slechts 1/3 van de herbouwkosten bedraagt. Het is niet uitgesloten, dat in dergelijke plaatsen een uitkeering op grondslag van de verkoopwaarde onvoldoende zal blijken om een rationeelen wederopbouw mogelijk te maken. Men kan aannemen, dat bij de uitvoering van het Besluit om dergelijke bijzondere gevallen zal worden gelet, met het oog op de in art. 8 gegeven mogelijkheid van de in de voorafgaande artikelen gestelde normen af te wijken.

Art. 5 handelt over de *bedrijfs- en handelsvoorraden*, die door oorlogsgeweld zijn getroffen. In den onbeschadigten toestand worden deze voorraden gewaardeerd *op den prijs, waarvoor ze zijn gekocht*. Hier wordt dus in beginsel afgeweken van de waardeering op grond van de prijzen op 9 Mei 1940. Het is echter de vraag, of deze

afwijking van één van de grondslagen van het Besluit door principieele overwegingen is ingegeven. Zou de waarde op 9 Mei 1940, die voor de andere goederen als maatstaf is genomen, juist voor de bedrijfsvoorraden niet deugen? Aannemelijk is dit niet. Veeleer lijkt het, of overwegingen van practischen aard tot deze uitzondering op den algemeenen regel hebben geleid. De feitelijk bestede inkoopsprijs is immers over het algemeen een zeer toegankelijk prijs. Ook bij de waardeering van bedrijfs- en beroepsuitrusting zal men vaak zijn toevlucht moeten nemen tot den prijs, waarvoor het goed is gekocht, eenvoudig omdat de prijs op 9 Mei 1940 niet bekend is, bijv. wanneer het artikel in dien — mogelijk sedert lang verouderden — constructievorm op dien datum niet meer verkrijgbaar was.

Voor de bedrijfsvoorraden komt nog daarbij, dat het verschil tusschen den werkelijken koopprijs en den kostprijs op 9 Mei 1940 over het algemeen minder gewicht in de schaal zal leggen dan voor de bedrijfsuitrusting, die uiteraard langer meegaat. Voor bedrijfsvoorraden, die slechts gedurende enkele maanden zijn aangehouden, is de praktische beteekenis van de vraag „koopprijs” of „kostprijs per 9 Mei 1940” niet zoo groot. En voorzover voorraden van ouderen datum op een ongunstiger basis worden gewaardeerd dan onroerend goed en bedrijfs- of beroepsuitrusting, staat daartegenover, dat op die voorraden geen afschrijving wordt toegepast. Alleen wanneer voorraden belangrijk in waarde zijn gedaald (zgn. overjarige en incourante artikelen, waarmee de ondernemer is blijven zitten), zal men er wel mee rekening moeten houden, dat deze voorraden, in afwijking van art. 5 van het Besluit op die lagere waarde zullen worden gewaardeerd. De hele strekking van het Besluit wijst in die richting.

De vraag rijst, of de in art. 5 gebruikte term „inkoopsprijs” zoodanig moet worden geïnterpreteerd, dat *bijkomende kosten* niet voor een vergoeding in aanmerking komen. Dat een dergelijke interpretatie tot vele onbillijkheden zou leiden, ligt voor de hand. Verwacht mag dan ook worden, dat onder „inkoopsprijs” moet worden verstaan de koopprijs van het desbetreffende goed in den staat, waarin het zich ten tijde der beschadiging bevond, dus met inbegrip van de directe en indirecte kosten, zooals loonkosten voor de bewerking, kosten van opslag, verzekeringskosten, enz., voorzover deze als normale en noodzakelijke kosten zijn te beschouwen. Men kan dit ook zoo uitdrukken, dat in plaats van „inkoopsprijs” kan worden gelezen „historische kostprijs”.

Blijkt dus de vergoeding voor bedrijfs- en handelsvoorraden voor de getroffen nog niet zoo ongunstig als men bij eerste lezing van art. 5 zou kunnen denken, voor voorraden, die na 9 Mei zijn ingekocht, is de getroffen regeling bepaald gunstiger dan voor de overige na 9 Mei aangeschafte goederen, omdat de inkoopsprijs dan veelal hooger zal zijn dan de prijs op 9 Mei 1940.

Het tweede lid van art. 5 bepaalt, dat voorraden boven hetgeen als redelijk kan worden aangemerkt, met inachtneming van goed koopmansgebruik en tijdsomstandigheden, bij de vaststelling van de vergoeding buiten beschouwing blijven. De bedoeling hiervan is om *zuiver speculatieve voorraden* uit te sluiten, geheel in overeenstemming met de grondgedachte van het Besluit, dat bij het herstel, en dus ook bij de vergoeding als bijdrage tot het herstel, in de eerste plaats moet worden gelet op hetgeen economisch noodzakelijk en nuttig is. Uit het tweede lid van art. 5 moet dus niet worden afgeleid, dat geen rekening zal worden gehouden met extra voorraden, die op aandrang of in overleg met de overheid werden aangehouden of die in een bepaalden bedrijfstak een reserve vormden, waarmede het algemeen belang werd gediend. Wie echter buiten zijn eigenlijke branche om in allerlei soorten goederen heeft speculeerd, behoeft niet te rekenen op een bijdrage van het Rijk in de schade, door oorlogsgeweld aan die goederen toegebracht.

Huisraad en huurwaarde.

Een geheel afzonderlijke plaats wordt in het Besluit aan het huisraad toegekend. Art. 7 bepaalt, dat de bijdragen voor huisraad, met inbegrip van *lijfgoederen* en *verbruiksvoorraden*, worden vastgesteld en uitbetaald overeenkomstig, door den Secretaris-Generaal te stellen regelen. Deze regelen zijn bekend gemaakt in de Nederlandsche Staatscourant van 4 December 1940 (No. 237), dus op denzelfden dag, waarop het Besluit in het Verordeningenblad is afgekondigd.

Er is in de geheele regeling voor materiele oorlogschaden wellicht geen onderdeel, waarin haar algemeene strekking duidelijker tot uiting komt dan in deze „regelen inzake huisraad”. In de eerste plaats, doordat het schadebedrag, en daarmee de Rijksbijdrage, *afhankelijk wordt gesteld van de huurwaarde* van de door het getroffen gezin bewoonde woning of kamers. Op deze gedachte zou men nooit zijn gekomen, wanneer het de bedoeling ware geweest de werkelijk geleden schade volledig te vergoeden. Anders wordt het, als men zich de vraag stelt, welke voorzieningen economisch en sociaal het meest noodzakelijk zijn. Dan moet het antwoord luiden, dat *het Rijk er voor moet zorgen, dat de bijdragen voldoende zijn om de getroffen in staat te stellen hun woningen op degelijke, maar sobere wijze opnieuw in te richten*. Dit houdt in, dat aan sommigen minder, aan anderen meer moet worden uitgekeerd, dan in werkelijkheid aan schade is geleden. Aldus gezien komen de tabellen, die voor elke huurwaarde het daarbij behorende schadebedrag aangeven, in een geheel ander licht te staan. Voor de lagere huurwaarden wijzen deze tabellen over het algemeen hoogere schadebedragen aan dan die, welke dooreengenomen met de geleden schade overeenkomen, zelfs wanneer men het verloren gegane huisraad niet op de verkoopwaarde, maar op den aankoop prijs — vermindert met een zekere afschrijving — waardeert. En het is ook logisch, dat de slechte behuising meer vergoed, krijgen dan zij hebben verloren. Immers wat zij bezaten moet, in de gunstigste gevallen, als een noodzakelijk minimum worden beschouwd. De waarde hiervan kan nooit toereikend zijn voor een nieuwe inrichting, hoe eenvoudig ook. En aangezien deze minstbedeelden in den regel geen reserve-middelen hebben, waaruit zij het tekort kunnen aanvullen, heeft de Staat tot plicht hen van het allernoodigste te voorzien. Anderzijds krijgen de gezinnen, die ruimer en geriefelijker woonden, veelal belangrijker minder dan zij aan schade hebben geleden. En ook dit is begrijpelijk, allereerst, omdat het niet de bedoeling is schade aan luxe-voorwerpen te vergoeden, maar bovendien, omdat de beter-geplaatsten, wanneer zij niettemin een zekere luxe willen behouden, over het algemeen wel over eenige middelen beschikken om zich hiervan op eigen kosten te kunnen voorzien.

Voor elk tot het gezin behoorend persoon van 6 jaar en jonger wordt het bij de huurwaarde behorende schadebedrag verhoogd met f 50.—. Voor personen tusschen 6 jaar en 21 jaar bedraagt deze verhooging f 75.—. Voor oudere tot het gezin behorende personen wordt het aan de tabellen ontleende schadebedrag niet verhoogd. Blijkbaar wordt aangenomen, dat gezinnen met een betrekkelijk groot aantal personen boven 21 jaar over het algemeen zooveel ruimer wonen, dat een vergoeding op basis van de huurwaarde voor deze personen geen correctie behoeft.

De tabellen zijn, blijkens art. 1 van de „regelen inzake huisraad”, van toepassing in geval van algeheel verlies van huisraad voor een gezin, dat een volledige huishouding (b.v. een gezin, dat, met of zonder pension, gemeubelde kamers had gehuurd) wordt de schade bij algeheel verlies zoo goed mogelijk bepaald naar evenredigheid van het bedrag, waarop de schade bij verlies van een volledige inboedel zou zijn vastgesteld (art. 4). Hetzelfde geldt blijkens art. 5,

lid 1, in geval van *gedeeltelijk verlies* van het huisraad. Ook dan wordt de schade zoo mogelijk bepaald naar evenredigheid van het bedrag, dat bij algeheel verlies zou zijn vastgesteld. Hieruit blijkt, dat ook in de gevallen „geen volledige huishouding” en „gedeeltelijk verlies” de tabellen tot uitgangspunt worden genomen voor de vaststelling van de schade. Afgezien van het reeds aangeduide sociale belang, dat hiermee is gediend, heeft het gekozen systeem het voordeel, dat het niet noodig is voor elk geval afzonderlijk de werkelijke schade vast te stellen. Wie zich een voorstelling kan maken van de eindeloze lijsten, waarop de getroffen en hun verloren gegane huisraadartikelen hebben aangegeven, en van het werk, dat noodig zou zijn om deze aangiften te controleren — gesteld, dat dit mogelijk ware — zal begrijpen, welk een technische vereenvoudiging wordt verkregen door een systeem, dat dit werk overbodig maakt. Wel moet geval voor geval worden onderzocht, in hoeverre de huishouding niet volledig was en welk gedeelte van den inboedel is verloren gegaan. Maar het ligt voor de hand, dat het vaststellen van deze verhoudingen in den regel heel wat eenvoudiger zal zijn dan het taxeren van de werkelijk geleden schade.

Alleen in geval *slechts enkele huisraadartikelen* zijn verloren gegaan (met name bij plundering komt dit veel voor), is het niet goed mogelijk een verhouding vast te stellen tusschen de waarde van het verloren gedeelte en die van het geheele huisraad, zonder de verloren goederen als zoodanig nauwkeurig te waardeeren. Daarom is in lid 2 van art. 5 der „regelen” bepaald, dat in dergelijke gevallen de schade wordt gesteld op het bedrag van den voor het verloren gegane huisraad besteden *inkoopsprijs*, verminderd met een redelijk bedrag wegens afschrijving, met dien verstande, dat geen hooger schadebedrag wordt aangenomen dan bij algeheel verlies van den inboedel daarvoor zou zijn vastgesteld.

Duidelijker dan in het geheele „Besluit op de oorlogschaden” komt in de „regelen voor huisraad” tot uiting, dat het niet de bedoeling is om schade aan *luxe-voorwerpen* te vergoeden. Dit blijkt allereerst, dat de tabellen hierop niet zijn berekend. Voorts wijst in deze richting de in art. 2, lid 1, der „regelen” gegeven definitie van huisraad, waarbij o.a. worden *uitgezonderd* paarden, rijtuigen, vaartuigen, sieraden, kostbaarheden en zeldzaamheden, verzamelingen, schilderijen, dranken, rookartikelen en andere genotmiddelen, kortom alles, wat naar luxe zweemt. Geld wordt evenmin tot het huisraad gerekend, dit echter niet omdat het luxe zou zijn, maar omdat de controle op de aangifte hier op onoverkomelijke moeilijkheden zou stuiten. Al deze uitzonderingen zijn vooral van invloed bij verlies van slechts enkele artikelen. Immers, voorzover deze behooren tot de genoemde luxe-voorwerpen, blijven ze bij de vaststelling van de bijdrage geheel buiten beschouwing. Maar ook wanneer die enkele artikelen wel tot het huisraad worden gerekend, wordt blijkens art. 5, lid 3, der „regelen” het luxe-element zorgvuldig geëlimineerd. De koopprijs van huisraad van meer luxueuzen aard, dan noodig is voor een doelmatig gebruik, mag n.l. niet hooger worden gesteld dan de koopprijs op 9 Mei 1940 van een deugdelijk, doch eenvoudig artikel, bruikbaar voor hetzelfde doel als waarvoor het verloren gezin heeft gediend.

In de bepalingen van het Besluit wordt het luxe-element nergens met zooveel woorden geëlimineerd als in de „regelen voor huisraad”. Niettemin kan men uit verschillende zinswendingen afleiden, dat de schade aan behoorende, evenmin zal worden vergoed. In art. 1 van het Besluit wordt immers gesproken van roerende goederen, die tot een bedrijf *behooren* of het uitoefenen van een bedrijf *dienen*. Het is niet waarschijnlijk, dat ook zeer luxueuze kantoorinrichtingen ten volle hier toe zullen worden gerekend. Eerder kan men aannemen,

dat schade aan dergelijke „bedrijfsuitrustingen” zal worden vergoed op basis van hetgeen bedrijfseconomisch verantwoord is, waarbij uiteraard rekening zal worden gehouden met, door de „standing” van het bedrijf, gestelde eischen.

Blijkens art. 8, lid 1, van de „regelen voor huisraad” worden boven de bijdragen in de schade aan huisraad nog bijdragen verleend wegens verlies van rijwielen, motorrijtuigen, brillen, kunstledematen, invalidenwagens, e.d. Het zal algemeen instemming vinden, dat op deze wijze rekening wordt gehouden met mogelijk verlies van *moelijk misbare voorwerpen*, waardoor zooveel schade wordt geleden, dat de bijdragen volgens de tabellen voor huisraad niet geacht kunnen worden ook voor deze schade een tegemoetkoming in te houden.

Slotopmerkingen.

Oppervlakkige lezers van de commentaren in de groote dagbladen op het „Besluit op de materiele oorlogsschaden” hebben gemeend hieruit te moeten afleiden, dat de totale, door één persoon geleden, schade tot f 50.000 *volledig* zal worden vergoed en het meerdere voor 90 pCt. Aangezien hierover eenig misverstand bestaat, is het goed er nog eens uitdrukkelijk op te wijzen, dat het bovenstaande alleen juist is, indien onder „schade” wordt verstaan de, door den Secretaris-Generaal van het Departement van Financiën op den voet van de bepalingen van het Besluit, *vastgestelde* schade en dus niet de schade, die de getroffene heeft geleden, of meent te hebben geleden (art. 6 van het Besluit). Wie hiervan niet goed is doordrongen, is licht geneigd zich van de Rijksbijdragen meer voor te stellen dan redelijkerwijs kan worden verwacht. Hierbij zij nog aangetekend, dat bij toepassing van het bovenstaande in het bedrag van de totale, door één persoon geleden, schade *niet* wordt medegerekend het bedrag, waarop de schade aan het huisraad is vastgesteld. De volgens de „regelen inzake huisraad” vastgestelde schaden worden — al zeggen de „regelen” dit niet met zooveel woorden — voor 100 pCt. vergoed.

Het lijkt niet noodig diep in te gaan op de vraag, waarom boven f 50.000 niet meer dan 90 pCt. wordt vergoed. Wie meer dan f 50.000 schade geeft geleden, moet wel een zekerer welstand hebben genoten. Weliswaar behoefte de draagkracht van den getroffene in een dergelijk geval niet zoo groot te zijn, nl. als tegenover die f.50.000 schulden staan, maar blijkbaar heeft men aangenomen, dat dergelijke getroffenen in den regel toch wel voldoende draagkracht hebben om een grooter deel van de schade zelf te kunnen dragen.

Bij de bespreking van het begrip „oorlogsschade” is reeds opgemerkt, dat *kleine schaden* van vergoeding worden uitgesloten. Blijkens het laatste lid van art. 1 heeft het Besluit geen betrekking op schaden, die in verband met den financiëleen toestand van den getroffene van zoo geringe beteekenis moeten worden geacht, dat zij naar het oordeel van den Secretaris-Generaal door den getroffene zelf kunnen worden gedragen. Deze „kleine schaden” worden door de Schade-enquête-commissies dan ook niet in de enquête opgenomen. Hierbij geldt als voorloopige richtlijn, dat de aangifte van een getroffene, die in totaal minder dan f 100.— aangeeft, niet wordt geregistreerd, tenzij zijn aangifte meer bedraagt dan zijn gemiddeld weekinkomen¹⁾. Men kan aannemen, dat de Secretaris-Generaal bij de vaststelling van „kleine schaden” in de groote meerderheid der gevallen gelijke maatstaven zal aanleggen als voor de registratie gelden.

De hier gegeven beschouwingen over het Besluit op

¹⁾ Zie Prof. Mr. P. Lieftinck, De registratie van materiele oorlogsschade in Nederland, in E.-S. B. van 30 October 1940, No. 1293, blz. 654 onderaan.

de materiele oorlogsschaden hebben zich beperkt tot de algemeene grondgedachten en de uitwerking hiervan in het begrip „oorlogsschade”, en in de maatstaven voor de vaststelling van de bijdragen. Uiteraard zijn dit de punten, waarvoor de getroffenen de meeste belangstelling hebben. Buiten beschouwing zijn gebleven de problemen, die samenhangen met de verrekening van de bijdragen met reeds verstrekte voorschotten en credieten, de wijze, waarop de bijdragen aan de rechthebbenden worden uitgekeerd en de besteding van het uitgekeerde wordt gecontroleerd (de inrichting van het „grootboek voor den wederopbouw” en het gebruik der huisraadbonnen), de voor den wederopbouw vereischte ontegeningen, de verhouding tot de particuliere molestverzekering, de positie van hypotheekhouders en huurverkoopers, enz. Ook in een ander opzicht is beperking nagestreefd. Er is nl. vooral gelet op de *voordeelen* van de getroffen regeling. Dat hiertegenover ook nadeelen staan, laat zich hooren. Een regeling, waarmee iedereen tevreden zou zijn gesteld, is even ondenkbaar als een vergadering van deskundigen¹⁾ zonder meningsverschil.

Tot slot nog één punt. De gelijktijdige afkondiging van het Nederlandsche Besluit op de materiele oorlogsschaden en de Deutsche „Kriegssachschädenverordnung” („Reichsgesetzblatt, Teil I” van 4 Dec. jl., no. 204) lokt uit tot het maken van onderlinge vergelijkingen. Het is niet de bedoeling hierop diep in te gaan. Slechts een enkele opmerking zij in dit verband geplaatst. De onderlinge vergelijking valt niet — zooals wel wordt gemeend — in elk opzicht uit ten gunste van de in Duitschland door oorlogsschade getroffenen. Er is veel overeenkomst, o.a. hierin, dat — afgezien van schaden van 1000 R.M. en minder — ook de Deutsche regeling wordt beheerscht door de gedachte, dat slechts wordt vergoed de schade, waarvan het herstel economisch gerechtvaardigd is. (§ 1, lid 1 en § 9). Er is ook veel verschil met de Nederlandsche regeling, o.a. in de waardeering van de schade. In Nederland wordt de schade gewaardeerd op basis van de prijzen op 9 Mei 1940. In Duitschland gaat men uit van het bedrag, dat het herstel van de schade heeft gekost of op het tijdstip van de vaststelling van de bijdrage zou kosten, met dien verstande, dat bedoeld bedrag — in geval de waarde, die het goed voor den getroffene heeft gehad, aanmerkelijk geringer is — dienovereenkomstig wordt verminderd (§ 4).

Men kan over de juiste beteekenis van dit laatste voorbehoud van meening verschillen. Maar stel eens, dat in Nederland dezelfde waardeeringsregel werd toegepast, dan zou dit vermoedelijk beteekenen, dat practisch alle schaden, veroorzaakt door algeheel verlies of ernstige beschadiging van een goed, zouden worden gewaardeerd op basis van de prijzen vlak voor het verlies of de beschadiging, dus in verreweg de meeste belangrijke gevallen op een basis, die zeer dicht nadert tot die van 9 Mei 1940! De waardeeringsmaatstaven loopen dan ook schijnbaar niet zoozeer uiteen, maar de omstandigheden, waaronder ze worden toegepast, zijn verschillend.

Ter toelichting hiervan volgen enkele indexcijfers voor de groothandelsprijzen in Nederland en Duitschland²⁾.

Data	Nederland basis 1936/38 = 100	Duitschland basis 1913 = 100
Aug. 1939	99.8	107.1
Mrt. 1940	124.7	109.4
Nov. 1940	—	110.8

Uit deze cijfers krijgt men den indruk, dat het prijsniveau in Duitschland althans sedert Augustus 1939, in tegen-

²⁾ Maandgemiddelden, ontleend aan het Maandschrift van het Centraal Bureau voor de Statistiek en aan het tijdschrift „Wirtschaft und Statistik”.

stelling tot het Nederlandsche prijzenpeil, tamelijk stabiel is gebleven. Zoolang deze stabiliteit gehandhaafd blijft, is het voor de in Duitschland getroffen betrekkelijk onverschillig, of de prijzen in begin September 1939 of die van een later tijdstip tot uitgangspunt voor de vergoeding worden genomen. Men doet dan ook goed bij vergelijking van het Nederlandsche Besluit op de oorlogsschaden met de overeenkomstige Deutsche regeling in het oog te houden, dat de, door de omstandigheden gedwongen, prijsaanpassing hier problemen schept, die ginds — althans in het huidige stadium — niet schijnen te bestaan.

L. A. H. ENTHOVEN.

HET BESLUIT OP DE OMZETBELASTING 1940.

Zoo is dan de oude omzetbelasting ter ziele, een wet, waaraan in de afgelopen jaren heel wat vernuft en intelligentie ten koste zijn gelegd. Uit een oogpunt van ingewikkeldheid, van fijne onderscheidingen, subtiel verschillen en gevarieerde behandeling, en ook uit een oogpunt van een rijke verzameling jurisprudentie was deze wet een prachtwet. Ze was ontstaan door de samenwerking van velen en dit is misschien wel de fout. Men had een professoraat kunnen stichten om de adepten in de diepste geheimen der stof in te wijden. En nu heeft dit alles vermoedelijk zelfs geen historische waarde meer.

Intelligentie moet niet vermorst worden en inzoverre meen ik dan ook de nieuwe omzetbelasting, zij het met eenige reserve, te mogen begroeten als een poging tot een meer eenvoudige, voor allen gelijke, regeling. Ik zie daarbij af van den verzwaarden druk, die in het heffingspercentage gevonden wordt en die uiteraard een aangelegenheid op zichzelf is.

Wat voortaan belast is.

De nieuwe omzetbelasting is meer universeel dan de oude. De oude had alleen betrekking op levering van roerende goederen, zij het dan ook, dat deze roerende goederen in sommige gevallen deel gingen uitmaken van een onroerend goed. De nieuwe omzetbelasting omvat mede het bewijzen van diensten door ondernemers en dit laatste wordt zoo ruim opgevat, dat daaronder ook behoort het opleveren van een werk in onroerenden staat en de vestiging, overdracht en afstand van rechten, andere dan onroerende.

In het algemeen zal in de toekomst elke ondernemer omzetbelasting betalen en hij zal daaraan ten grondslag kunnen leggen het algeheele totaal zijner ontvangsten in de betrokken periode, een begrip, dat vrij dicht bij de beteekenis van „omzet” in het dagelijksche leven komt. Alleen voor zoover hij aan andere fabrikanten grondstoffen levert, wordt in principe geen belasting geheven. Ook mag men vrachtkosten en assurantie in mindering brengen, maar alleen voor zoover zij aan een anderen ondernemer betaald worden, dus bij dezen belast zijn. Ook terug te nemen emballage komt in mindering. Maar dit is dan ook alles.

De meermalige heffing.

Een van de groote veranderingen in het Besluit is verder, dat men het systeem der eenmalige heffing bij den producent heeft laten varen. Elke ondernemer, die het goed omzet of een dienst verricht, is thans belastingplichtig. Dit was ook de gedachte, welke aan het oorspronkelijk ontwerp van Februari 1933 ten grondslag lag; het tarief was toen echter 1 pCt., zonder heffing bij verkoop aan particulieren. Het bedraagt thans als regel $2\frac{1}{2}$ pCt. Bij den groothandelaar bedraagt het $\frac{1}{2}$ pCt. en bij rechtstreeksche levering van den fabrikant aan het publiek 5 pCt. Bij het bewijzen van diensten is het tarief uniform $2\frac{1}{2}$ pCt. Bij elken omzet is de belasting verschuldigd. Men is slechts groothandelaar

voor zoover men aan den handel levert of grondstoffen aan een fabrikant. Buiten dit laatste geval — dat practisch zonder beteekenis is, daar er dan algeheele vrijstelling kan zijn — kan een fabrikant dus niet bij een groothandelaar in den zin der wet koopen.

Misschien had men beter gedaan een uniform tarief van $2\frac{1}{2}$ pCt. te nemen, met $\frac{1}{2}$ pCt. bij den echten groothandel ter bescherming van dezen.

Bij brood is het percentage 2 pCt. bij rechtstreeksche levering van fabrikant aan consument, anders 1 pCt. bij den producent en 1 pCt. in den kleinhandel.

Bij melk, eieren, aardappelen, fruit en groenten is het percentage $3\frac{1}{2}$ pCt. bij rechtstreeksche levering van fabrikant aan consument, anders 1 pCt. bij den fabrikant en $2\frac{1}{2}$ pCt. in den kleinhandel.

De invoerbelasting.

Parallel met de omzetbelasting loopt, evenals bij de oude wet, een invoerbelasting („Ausgleichsteuer”). Het tarief is bij beide uniform, de extra belasting der zoogenaamde weelde-artikelen is vervallen. Men behoeft dus linoleum niet meer beneden de 4 mm dikte te houden om buiten de extra heffing te vallen! Ook overigens maakt dit het Besluit voor hen, die er mee werken, vrij, wat meer hanteerbaar. Het zoogenaamde compenseerende invoerrecht is vervallen. Dit had ten doel den binnenslandschen fabrikant niet achter te stellen bij den importeur; of het geringe verschil daartoe ooit geleid heeft, is de vraag.

Met andere landen kan een regeling op voet van wederkerigheid getroffen worden, waarbij de invoerbelasting („Ausgleichsteuer”) over en weer verminderd wordt of vervalt. In dit geval is uitvoer naar dat land niet meer vrij van omzetbelasting; overigens is de export echter, zooals verwacht mocht worden, in de nieuwe evenals in de oude regeling buiten de omzetbelasting gehouden.

Wie alleen het Besluit inzake de omzetbelasting leest weet nog weinig en ook de Uitvoeringsresolutie brengt slechts eenig meer licht. De leidraad — die echter geenerlei wetskracht bezit — is nog het duidelijkst. Wie zou zich in deze materie kunnen wagen, zonder kennis te hebben genomen van de vele gevallen: „ik keur goed, dat, enz.” uit den leidraad: Het systeem, waarbij zoowel de vaststelling van het Besluit als de uitvoering daarvan in één hand ligt, brengt uiteraard grootere macht bij de interpretatie en is m.i. op zichzelf geen bezwaar. De verschillende onnauwkeurigheden zijn meer op te vatten als gevolg van den grooten spoed, die ongetwijfeld betracht is, en de bij de uitvoering blijvende moeilijkheden kunnen dan op soepele en billijke wijze opgelost worden.

De belasting van diensten is een nieuw element en het zal nog wel geruimen tijd duren, voordat iedere dansleeraar, magnetiseur en kapper, en niet te vergeten iedere „helderziende”, (blz. 23 leidraad) die het mogelijk ook niet heeft zien aankomen, beseft, dat de omzetbelasting ook zijn diensten betreft. Practisch behoeven alleen geestelijken zich niet in deze materiele materie te verdiepen.

Grond- en hulpstoffen.

De vrijstelling voor grondstoffen vindt men in het Besluit niet, waar men die zou verwachten, nl. in artikel 12, dat de vrijstelling voor den leverenden fabrikant regelt; daar is zij gebonden aan een tabel, die het Besluit vergezelt en die door den Secretaris-Generaal van Financiën met andere grondstoffen kan worden uitgebreid, hetgeen ook reeds geschied is. Hoewel het systeem van het Besluit is, dat de verkoper en niet de koper de belasting betaalt, kan de fabrikant-koper van grondstoffen ingevolge art. 14 en 15 rekenen op vrijstelling, eventueel door teruggave van reeds betaalde, in den prijs begrepen, belasting.

Vroeger waren bij de levering van goederen grond-

stoffen en hulpstoffen vrij, thans zijn hulpstoffen belast. Ten aanzien van de grondstoffen is het beeld nog niet geheel duidelijk. Uit artikel 6, 2de lid 1a, kan men opmaken, dat bij niet op de lijst van art. 12 voorkomende grondstoffen om te beginnen $2\frac{1}{2}$ pCt. verschuldigd is. Ook de leidraad is in dezen niet duidelijk en zegt op blz. 30 bij de bespreking van bovengenoemd artikel 6: de levering van grondstoffen aan een fabrikant is steeds slechts met $2\frac{1}{2}$ pCt. belast. Op blz. 30 zegt de leidraad „dat van grondstoffen de voldane belasting in het algemeen *in totaal* niet meer dan $2\frac{1}{2}$ pCt. bedraagt”. Vermoedelijk bedoelt men hier grondstof in het eindproduct.

Onder *grondstoffen* dienen de stoffen verstaan te worden, welke bij de vervaardiging van een product daarin overgaan, zooals hout in een tafel. Vroeger waren ook *hulpstoffen* vrijgesteld, dit waren de stoffen, welke bij het productieproces dienst deden en daarbij tenietgingen in een zeer kort tijdsbestek: het was één der fijne punten bij de oude wet, of de klok niet te lang tikte bij dit tenietgaan, want indien dit het geval was, had men niet meer te maken met een „hulpstof”, maar met een bedrijfshulpmiddel, dat niet onder de vrijstelling viel. Deze subtiele tegenstelling is dus thans vervallen; daarvoor is echter de grenslijn tusschen grondstoffen en hulpstoffen in de plaats gekomen.

Nu is het economisch bezien voor een producent natuurlijk volkomen hetzelfde, of hij bij de vervaardiging van een product een stof als grondstof of als hulpstof benut; voor hem is de hoofdzaak, welke materiaalkosten hij heeft. En daarbij is het ook al weer hetzelfde, of deze materiaalkosten ineens optreden, of wel bestaan in een slijtage van zijn apparaat, dat over meer jaren te verdeelen valt. Vroeger is dan ook herhaaldelijk aandrang uitgeoefend om de machinale inrichtingen ook vrij te stellen en bij de jongste wetswijziging was inderdaad verkregen, dat het van 4 op 6 verhoogde percentage niet gold voor ten behoeve van het bedrijf aangeschafte werktuigen, machines, gereedschappen en vervoermiddelen.

Eenerzijds is het echter wel te begrijpen, dat men althans grondstoffen heeft vrijgesteld, het is een eenvoudig begrip. Aangezien grondstoffen telkens verschillende opvolgende bewerkingen kunnen ondergaan, had men anders de kans gelopen, dat fiscaal weder aan nieuwe fabricatie gedacht zou zijn met een telkens hernieuwde heffing. Om tegemoet te komen aan het bezwaar, dat door het wegvalen van de vrijstelling voor hulpstoffen sommige bedrijven zwaar belast worden, heeft men verschillende artikelen lager belast. Zoo worden gas en electriciteit slechts éénmaal bij den producent met $2\frac{1}{2}$ pCt. belast, onverschillig wat het verdere gebruiksdoel is.

Verder is bij levering door fabrikanten aan den directen verbruiker — waaronder, voorzover het geen levering van grondstoffen betreft, ook andere fabrikanten gerekend worden — in het algemeen een omzetbelasting van 5 pCt. verschuldigd, maar deze wordt tot $2\frac{1}{2}$ pCt. teruggebracht in de volgende gevallen:

1. de levering van steenkolen, bruinkolen, briketten, cokes en stookolie voor industriele-, landbouw-, tuinbouw- en bemalingsdoeleinden;

2. de levering van machines, werktuigen, gereedschappen en vervoermiddelen, uitsluitend dienende ten gebruik in het bedrijf of beroep van den afnemer — c.q. den ondernemer ten behoeve van wien de goederen zijn ingevoerd — alsmede de onderdeelen voor een en ander, mits het bedrag, waarover de belasting wordt of zou moeten worden berekend, ten minste vierhonderd gulden bedraagt. Dit wordt blijkens de leidraad zoo opgevat, dat elk stuk, ook bij de onderdeelen, tenminste f 400.— moet kosten.

Beide gevallen komen eenigermate tegemoet in het nadeel, dat door het niet meer vrij zijn van hulpstoffen en hulpmiddelen is ontstaan, en doen in bepaalde gevallen de belasting dus niet te zwaar drukken.

Verder vallen ook onder het verminderde recht van $2\frac{1}{2}$

pCt. bij levering door fabrikanten aan den directen verbruiker: ijzer in niet verder bewerkte banden, staven en bladen, blik daaronder begrepen, profielijzer en constructie-ijzer, ijzeren buizen, wielstellen en draad van iedere soort, verder gezuiverde langs electrolytischen weg verkregen onedele metalen, excl. ijzer en „remelted” metalen en metaalhoudende hoogovenslakken, asschen en bijproducten.

Hoewel niet geheel uitgesloten, zal het toch zelden voorkomen, dat in deze laatste gevallen direct aan den verbruiker geleverd wordt; gewoonlijk zal dit aan een fabrikant zijn, die recht op vrijstelling wegens levering van grondstof kan verkrijgen. Van veel belang zijn de laatste gevallen dus niet.

Bovengenoemde artikelen zijn alle ook in den handel vrijgesteld, wat van eenig belang is. Verder zijn in den handel vrijgesteld de leveringen door groothandelaren als zoodanig van:

a. steenkolen, bruinkolen, briketten, cokes en stookolie. Dit is bij deze artikelen het geval zonder de hierboven aangegeven beperking betreffende het verbruiksdoel, en dus ruimer geformuleerd dan bij de levering van fabrikant aan verbruiker;

b. motorbrandstoffen, smeermiddelen en vloeibare verwarmings- en verlichtingsmiddelen, welke uit aardolie, steenkolen, olielei of turf of daaruit verkregen half-fabrikaten zijn vervaardigd.

Het niet langer vrijstellen der hulpmaterialen geeft voor alle bedrijven, en voor bepaalde bedrijven in het bijzonder, een verzwaaarden last. Vervoerbedrijven b.v. produceeren niets en gebruiken en verbruiken dikwijls toch veel materiaal, wat dus geheel belast is. Ook een mijnbedrijf is voor een belangrijk deel als een vervoerbedrijf te beschouwen, het maakt b.v. geen kolen uit iets anders, maar brengt deze ten koste van veel materiaal, zooals mijnhout en ijzer, van de ondergrondse vindplaats naar de oppervlakte. Al dit materiaalverbruik is belast, omdat het niet in de kolen overgaat. Ook het eigen gebruik van elektrische stroom is belast.

Een eigenaardige vraag doet zich nog bij de opwekking van electriciteit voor, nl. of hier de brandstof als grondstof is te beschouwen. De energie van de kolen is — zij het niet rechtstreeks en niet zonder verlies — in de elektrische energie overgegaan, en waar de nieuwere opvattingen het wezen der materie als energie opvatten, zou men tot de rubricering als grondstof kunnen besluiten. In natuurkundig opzicht is echter de fiscus nog al kettersch; zoo is levering van elektrische energie de levering van een goed, de levering van warmte is echter het bewijzen van een dienst!

De levering van grondstoffen (ook van die, welke in de tabel vermeld zijn) door den kleinhandelaar is belast. Indien echter „fabrikanten” de grondstoffen betrekken bij den handelaar, is dit een groothandelaar, omdat het grondstoffen betreft (zie de definitie van art. 3). Zoo zullen boeren, die meststoffen als grondstoffen te gebruiken hebben, de omzetbelasting niet behoeven te betalen. Andere dan grondstoffen kan een groothandelaar in den zin van het Besluit niet aan een fabrikant leveren en voor grondstoffen bestaat vrijstelling. De opneming van meststoffen in de tabel, waardoor zij als grondstoffen zijn te beschouwen, is als een tegemoetkoming aan den landbouw op te vatten, in hoeverre zij inderdaad in het product overgaan is een probleem op zichzelf (in elk geval behoort men ze niet te proeven).

Goederen en diensten voor eigen gebruik.

Ook overigens kunnen de landbouw en aanverwante beroepen zich niet beklagen: het persoonlijke en gezin-consumptieve eigen gebruik is voor hen op ruime wijze vrijgesteld. Het consumptieve eigen gezinsgebruik is overigens van alle goederen steeds belast, het eigen gebruik voor bedrijfsdoeleinden is mede belast, tenzij

het betreft „grondstoffen ten behoeve van het bedrijf van fabrikant of wel ten behoeve van het verrichten van een dienst”. Bij gebruik kent men dus het begrip: beschikken over zelf vervaardigde goederen ten behoeve van het verrichten van een dienst. Buiten het eigen gebruik kent het Besluit dit begrip: „grondstoffen ten behoeve van een dienst” niet. Of de Nederlandsche tekst geheel hetzelfde beteekent als de Duitsche tekst: „die Verwendung von selbsthergestellten Gegenständen zur Bewirkung einer Werkleistung”, laat ik in het midden. Men lette er op, dat „Werkleistung” gelijk is gesteld met „dienst”, terwijl in artikel 1 „Leistung” gelijk staat met „dienst”. De bepaling op zichzelf is van weinig beteekenis, indien de bepalingen van den leidraad blz. 10 dienaangaande worden gevolgd.

Diensten, die men aan zichzelf bewijst, zijn steeds vrij. Dit brengt nog een merkwaardig gevolg mede, in zekeren zin een klein lek. De oplevering van een werk in onroerende staat heeft men onder de diensten gerangschikt. Daardoor kan men hierbij geen aanspraak maken op vrijstelling of vermindering voor de gebruikte grondstoffen; dit zou wel het geval geweest zijn, indien men het onder de levering van goederen had ondergebracht. Aannemers van werken, gebouwen of machinale inrichtingen betalen dus vol over de gebruikte grondstoffen, hetgeen niet billijk is tegenover hen, die roerende goederen fabriceren. Volgens blz. 14 van den leidraad is een bouwondernemer, die op eigen grond huizen bouwt voor eigen rekening, geen omzetbelasting verschuldigd. De fiscus troost zich echter met de gedachte, dat de aannemer bij verkoop 2½ pCt. registratiekosten moet voldoen. Indien deze echter zelf één der huizen betreft, is ook dit niet noodig en dan is er dus een klein lek.

Had men het maken van onroerende werken onder de leveringen opgenomen, dan zou het drijven van gangen in den mijnbouw — een gewone bedrijfshandeling — echter belast zijn geweest, maar aan deze consequentie zal men wel niet gedacht hebben; thans is het een eigen bewezen dienst, die dus als zoodanig vrij is.

Verdere vrijstellingen.

Het zou te ver voeren op alle verdere bijzonderheden van het Besluit in te gaan. Eenige punten mogen nog gememoreerd worden. De levering van water is vrij, echter niet van mineraalwater of ijs. De levering van schepen is vrij met uitzondering van kleine bootjes, ook verschillende diensten in de havens zijn vrij, waaronder de opslag dadelijk na aankomst van verschillende in een lijst vermelde massale goederen. Het scheepsvervoer, zoowel van personen als goederen en zoowel in zeevaart als binnenvaart is vrijgesteld, het vervoer per spoor en langs den weg daarentegen niet. Een speciale vrijstelling, die is blijven bestaan, is de vrijstelling van de verstrekking van spijzen en dranken en de verzorging in instellingen van weldadigheid. Een nieuwe vrijstelling is die betreffende de leveringen en diensten van kunstenaars, schrijvers en personen, die onderricht geven, indien zij per jaar niet meer dan f 3000 besommen. Verder betreffen verschillende vrijstellingen haast vanzelfsprekende posten, zooals de credietverleening, het betalingsverkeer, enz., hetgeen in verband met de formulering omtrent het bewijzen van diensten echter wel als uitzondering moest worden opgenomen. Wie zijn geheele zaak verkoopt, betaalt over de overgedragen goederen ook omzetbelasting; „goedgemaakt” wordt echter, dat bij voortzetting der onderneming slechts ½ pCt. betaald wordt en bij overdracht aan bloedverwanten in de nederdalende lijn de heffing zelfs achterwege kan blijven.

Geheel vrij van omzetbelasting zijn de artikelen voor musea of verzamelingen, en preparaten, enz., ten dienste van het onderwijs. Verder zijn verschillende artikelen vrijgesteld, welke in het internationale verkeer een rol spelen, zooals materialen voor schepen en luchtvaartuigen in het internationale verkeer, onderdeelen van

spoormaterieel en luchtvaartuigen voor materieel van buitenlandse ondernemingen, terwijl er voorts een regeling is voor spoorwegondernemingen, welke een internationale verbinding exploiteeren.

Eenigszins duister leek aanvankelijk de vrijstelling van „de voordrachten en dergelijke werkzaamheden tegen een vergoeding” („die Vorträge und ähnliche Leistungen”). Het blijkt echter, dat het om uitvoeringen b.v. van muziek en het houden van lezingen gaat. Een en ander moet echter strekken tot het bevorderen van wetenschap of algemeene ontwikkeling.

De levering van goederen om niet is vrij in aan te wijzen gevallen. Bij executorialen verkoop is alleen omzetbelasting verschuldigd over producten van een fabrikant uit diens boedel.

Huren en pachten van onroerende zaken zijn vrijgesteld. Wel belast is de verhuur van machines en installaties en de verhuur van hotel- en pensionkamers voor passanten.

De techniek der heffing.

Nu bijna elke ondernemer onder de belasting valt, is ook de techniek der heffing daarmee in overeenstemming gebracht. Het zegels plakken is voorbij. Elke ondernemer doet zelf per kwartaal aangifte en betaalt tegelijkertijd. Zijn boeken zijn open voor controle en deze is vrij eenvoudig, daar zij neerkomt op een sommeerding der, in enkele gevallen gerubriceerde, ontvangsten, in principe naar de ontvangen gelden, het kan echter ook volgens de geboekte bedragen.

Tot 31 Januari 1941 zou de omzetbelasting nog afzonderlijk in rekening gebracht mogen worden, daarna dient alles in den te berekenen prijs verdisconteerd te zijn. Deze termijn is juist gekozen, men zal zeker een maand noodig hebben om zich te realiseeren, hoe deze veelvuldige heffing door zal werken en de prijzen telkens met een bedrag zal verhoogen, dat op zichzelf niet zoo groot is, maar accumuleert. De druk op het bedrijf zal vrij groot zijn, de omstandigheden zijn thans echter te abnormaal om zich in beschouwingen over de mate, waarin het bedrijfsleven kan en dient belast te worden, te begeven.

De Secretaris-Generaal kan bepalen, dat in het bedrijf van den fabrikant een handelsafdeeling zal worden onderscheiden. Hierin kan een voordeel voor den fabrikant liggen, daar hij bij rechtstreeksche levering aan den consument 5 pCt. betaalt van het laatste verkoopbedrag en nu mogelijk 2½ pCt. van den groothandelsprijs en daarnaast 2½ pCt. van den kleinhandelsprijs, hetgeen minder is. De bepaling kan haar waarde hebben voor een gelijke behandeling van fabrikanten. Wie niet op eigen naame risico handelt betaalt omzetbelasting over zijn provisie; wie op eigen naam en risico handelt over den prijs der geleverde goederen.

De uitvoeringsresolutie geeft nog tal van voorschriften inzake de praktische uitvoering. Ook omtrent de te voeren boekhouding worden uitgebreide voorschriften gegeven. Men mag verder mogelijk binnenkort wel verwachten, dat nog meer voorschriften omtrent de boekhouding zullen volgen en deze per bedrijfsgroep in een vergelijkbaren vorm gebracht zal worden, zooals bij onze Oosterburen door de invoering der „Kontenrahmen” geschiedt.

De resolutie is vergezeld van een aantal speciale regelingen, waarvan de bespreking te ver zou voeren, te weten die voor kleine ondernemers, voor apothekers, voor bakkers en banketbakkers, voor consumptie-ijsbereiders, een regeling voor restaurants, voor slaggers en vleeschhouwers en voor tandartsen.

Navordering, bezwaar en beroep, en straffen zijn in hoofdzaak geregeld als tot heden. De Tariefcommissie blijft in hoogste ressort bij geschillen uitspraak doen, alleen mag men verwachten, dat zij daarbij wat minder puzzles zal hebben op te lossen dan tot dusver.

D. B. BAARSLAG.

DE BESTEMMING VAN DE MELK.

In de aan den oorlog voorafgaande jaren werd de bestemming van de melk hoofdzakelijk bepaald door de afzetmogelijkheden van de hieruit bereide zuivelproducten. Door middel van de crisisregelingen werden daarbij de onvoldoende prijzen, welke voor de producten konden worden gemaakt, gecorrigeerd door de zuivelsteunregelingen. Zodoende bleef hoewel de prijzen van geëxporteerde boter b.v. zeker slechter waren dan die van exportkaas, juist de boterproductie voortdurend en snel stijgen, meer dan die van kaas.

Door de oorlogsomstandigheden zijn de verhoudingen geheel anders komen te liggen. Thans is het niet in de eerste plaats de vraag, hoe wij onze zuivelproducten het best kunnen spuien; doch hoe de productie van zuivelproducten kan worden aangepast aan de meest noodzakelijke behoeften aan voedingsmiddelen. Voorop staat daarbij, dat de melkproductie dienstbaar moet worden gemaakt aan de vetvoorziening. Juist daardoor valt ook thans weer de nadruk op de boterproductie. Hetgeen voorheen noodgedwongen geschiedde, nl. het voortdurend meer produceren van boter, moet thans systematisch worden bevorderd.

Zowel toen als nu is het prijzensysteem daarbij slechts van secundaire betekenis. De prijzen worden thans evenmin als tevoren door de vrije markt bepaald. Zij worden zooveel mogelijk zoodanig vastgesteld, dat zij overeenkomen met de productiekosten, zoodat de veehouder zijn bedrijf kan blijven uitoefenen.

De verdeling van de melk over de fabricage van de verschillende zuivelproducten wordt thans beïnvloed door drie factoren, welke onderling samenhangen: nl. productieregelingen, verbruiksreguleering en het prijzensysteem.

Productieregelingen.

Bij de maatregelen tot regeling van de productie staat, zooals reeds is opgemerkt, het bevorderen van de boterproductie voorop.

Een relatieve verhooging van deze productie was onder de bestaande verhoudingen zeker mogelijk. Verschillende factoren werkten in deze richting. Zoo was, door de afsnijding van den handel met overzeesche landen, de gehele export van gecondenseerde melk en van melkpoeder praktisch stilgelegd. Aangezien juist deze producten voor het overgrote deel werden geëxporteerd (gecondenseerde melk voor practisch 100 pCt.) kon de tevoren hiervoor gebruikte melk geheel voor andere doeleinden worden bestemd. De fabricage van deze zuivelproducten is dan ook thans vrijwel geheel gestaakt.

Een tweede middel tot bevordering van de boterproductie is gelegen in een regeling van de kaasproductie. Al is men hier niet zoover gegaan als in Duitsland, waar tijdelijk de productie van vette kaassoorten geheel was stopgezet, toch heeft men ook hier b.v. de productie van volvette fabriekskaas verboden, terwijl de productie van 40+ kaas aan een bepaald kwantum is gebonden. Hierbij mag worden toegejuicht, dat men de productie van onze volvette boerenkaas, althans gedurende de belangrijkste productieperiode, heeft vrijgelaten. Immers beperking van deze productie zou leiden tot een ontwrichting van deze prachtige bedrijven, welke reeds eeuwen lang een product van buitengewone kwaliteit afleveren.

Voorts is de productie van de, toch reeds in vrij onbetekenende hoeveelheden geproduceerde, 30+ kaas verboden.

Nog een derde maatregel is genomen, welke eveneens tot een hogere boterproductie aanleiding zal geven. Nadat reeds eenige maanden geleden de aflevering van room voor consumptiedoeleinden was stopgezet en ook het produceren van melkbrood was verboden, is men overgegaan tot het *standaardiseeren van consumptiemelk*. De maatregel, welke inhoudt het vaststellen van één bepaald vetgehalte

van consumptiemelk, wordt, voorzover wij weten, alleen in ons land toegepast. Hiermede is een ander systeem gevolgd dan in Duitsland, waar volle melk slechts aan bepaalde categorieën van de bevolking wordt verstrekt, terwijl daarnaast het verbruik van ondermelk vrijgelaten is.

Het vetgehalte van de in consumptie gebrachte melk is thans vastgesteld op 2,5 pCt., tegen een vetgehalte van 3,3 à 3,4 pCt. gemiddeld over het geheele jaar. Naar schatting zal door dezen maatregel ongeveer 10 miljoen kg boter meer kunnen worden geproduceerd.

Door al deze maatregelen is de boterproductie naar verhouding toegenomen, waarnaast ook de kaasproductie nog een belangrijke plaats blijft innemen. De overige zuivelproducten (magere melkpoeder en gecondenseerde melk) worden nog slechts in zeer geringe hoeveelheden gefabriceerd. Hoe de boterproductie zich in absolute zin zal ontwikkelen, hangt uit den aard der zaak af van het verloop der melkproductie. Deze wordt ongunstig beïnvloed door de schaarschte aan krachtvoedermiddelen. Naarmate deze toestand langer duurt, zal de ongunstige invloed hiervan grooter worden, hoewel — zooals wij in een voorgaand artikel ¹⁾ hebben besproken — het een en ander kan worden gedaan om dezen ongunstigen invloed te compenseeren.

Reguleering van het verbruik.

De regelingen van de productie en die van het verbruik hangen nauw met elkander samen. In oorlogstijd is een van de belangrijkste vraagstukken, hoe de beschikbare voedingsmiddelen zóó kunnen worden verdeeld, dat zij voldoen aan de menselijke behoeften, en omgekeerd, hoe de voedingsgewoonten zonder te groote stoornissen kunnen worden aangepast aan de ter beschikking komende levensmiddelen. In verband hiermede moet men een strenge rantsoeneering invoeren, welke niet alleen is ingesteld op de huidige mogelijkheden, doch daarnaast ook rekening houdt met de toekomst. Uit de rantsoeneering van het ééne product volgt regeling van het verbruik van andere producten, aangezien anders een „vlucht” in de vrijgelaten producten zou ontstaan, welke tot nieuwe moeilijkheden aanleiding geeft.

Zoo is thans het geheele verbruik van zuivelproducten gerantsoeneerd, waarbij alleen nog het verbruik van consumptiemelk — waarvoor andere maatregelen getroffen zijn — althans gedeeltelijk is vrijgelaten.

De grootste veranderingen zijn hierbij wel opgetreden in het verbruik van boter en margarine. Zooals voor de hand ligt, is de productie van margarine in belangrijke mate gereduceerd, waardoor de boter weer een grootere plaats in de volksvoeding heeft ingenomen. Uit sociaal oogpunt is de nog ter beschikking komende margarine gereserveerd voor het minder draagkrachtige deel der bevolking. Waar bovendien een belangrijk deel van onze boter — evenals in normale tijden — moet worden uitgevoerd, wordt het duidelijk, dat aan bevordering der boterproductie veel aandacht moet worden geschonken. Met één slag is hierdoor het vraagstuk boter—margarine verdwenen.

Ook het kaasverbruik is gerantsoeneerd, hoewel hierbij nog steeds de mogelijkheid blijft bestaan te kiezen tusschen de verschillende soorten, welke in ons land worden geproduceerd.

Wat tenslotte de consumptiemelk betreft, hebben wij reeds gesproken over de 24 November 1940 ingevoerde standaardisatie. Naast het voordeel, dat hierdoor meer melkvet beschikbaar komt voor de boterproductie, kan worden geconstateerd, dat de consument thans bij het koopen van consumptiemelk een product verkrijgt, hetwelk in samenstelling veel minder varieert dan voorheen het geval was. Tot 24 November was het in het geheel niet uitgesloten, dat de eene verbruiker melk ontving met een vetgehalte van b.v. 4 pCt., terwijl een ander bij den

¹⁾ Zie „De omvang van de melkproductie”, in E.-S.B. van 8 Januari jl.

zelfden prijs slechts melk verkreeg met een vetgehalte van 3 pCt. Bovendien wordt ook bij den prijs voor den veehouder-leverancier van consumptiemelk rekening gehouden met het vetgehalte, hetgeen een prikke is om bij de melkproductie meer dan voorheen te letten op het in de melk aanwezige melkvet.

Prijisregelingen.

Tenslotte nog een enkele opmerking over de functie, welke de prijzen bij deze productie- en verbruiksregelingen vervullen. Zooals bekend, zijn zoowel voor den groothandel als voor den detailhandel maximumprijzen vastgesteld. Als gevolg van het feit, dat andere vethoudende voedingsmiddelen, in verband met de schaarschte aan grondstoffen (margarine), en mede als gevolg van het ontbreken van voldoende voedermiddelen (slachtvetten) in mindere hoeveelheid beschikbaar zijn, steeg de vraag naar zuivelproducten in sterke mate. Hoewel, zooals wij reeds opmerkten, verschillende maatregelen worden genomen om de boterproductie te stimuleeren, wordt het effect hiervan in sterke mate geremd, zoodat aan de sterk gestegen vraag niet kon worden voldaan. Naast rantsoenering werd, als gevolg van deze wanverhouding tusschen vraag en aanbod, het vaststellen van maximum-prijzen noodzakelijk, om daardoor te voorkomen, dat de prijzen tot onredelijke hoogte zouden stijgen.

Terwijl voorheen groote moeilijkheden moesten worden overwonnen om den veehouder een prijs te verzekeren, welke hem het uitoefenen van zijn bedrijf mogelijk maakte, is dit probleem thans op eenvoudige wijze opgelost. Afgezien van de hoogte, waarop de prijzen worden vastgesteld, is overigens in dit opzicht geen principieele verandering ingetreden in vergelijking tot hetgeen onder de crisisregelingen reeds het geval was, tenzij dan dat men thans een meer constant prijsniveau kan verwachten dan voorheen, toen deze prijzen nauw samenhangen met de wisselende positie van het landbouwcrisisfonds. De plaatsgevonden prijsstijging van zuivelproducten was noodzakelijk om den veehouder ook bij de gedaalde melkproductie een prijs te waarborgen, waarbij de kosten der productie en de algemeene bedrijfslasten dekking konden vinden. De stijging van de vraag door voedselschaarschte en de daling van het aanbod door voederschaarschte maakten die prijsverhooging mogelijk.

Een belangrijk verschil is echter gelegen in den invloed welchen de prijzen op productie en verbruik uitoefenen. Immers in de crisisjaren was noch de productie, noch het verbruik rechtstreeks geregeld. De productieverhoudingen tusschen boter, kaas en andere melkproducten werden in hooge mate beïnvloed door de prijsstelling. Anders dan de veehouder reageert de zuivelindustrie snel op prijsveranderingen. Was de kaasprijs gunstiger dan de boterprijs, dan steeg vrijwel onmiddellijk de kaasproductie, totdat deze stijgende productie weer een prijsdaling tengevolge had, waardoor het evenwicht zich herstelde. Zoodoende kon zich, ondanks de prijsregelingen, in de crisisjaren een zeker automatisch evenwicht tusschen boter- en kaasprijzen handhaven.

Door de productie- en verbruiksregelingen is dit automatische evenwichtsherstel uitgeschakeld. De productie- en verbruiksregelende functie van de prijzen is thans voor het overgrootste deel vervallen. Als eenmaal de grootte van de melkproductie vaststaat, dan wordt de verhouding, waarin deze melk tot de diverse zuivelproducten zal worden verwerkt, van te voren voorgeschreven, en wel zoodanig, dat deze producten worden bereid in een verhouding, waaraan in de gegeven omstandigheden behoefte bestaat.

Deze regeling is juist daarom mogelijk, omdat de vraag naar deze producten het aanbod overtreft, zoodat men a priori verzekerd is, dat de geheele productie ook inderdaad zal worden opgenomen.

* *

Met deze regelingen is een groote verantwoordelijkheid

gelegd op diegenen, die deze regelingen samenstellen. Een scherp inzicht in de bestaande en toekomstige verhoudingen en nauwkeurige gegevens omtrent den omvang van de productie en het verbruik zijn daartoe noodzakelijk. Gelukkig kan hierbij worden voortgebouwd op de rijke ervaring, welke men met deze materie ten tijde der crisisregelingen heeft opgedaan. Dank zij deze ervaring, en dank zij ook het bestaande apparaat, is de invoering van deze regelingen vlot verlopen. Uit den aard der zaak hebben de omstandigheden het noodzakelijk gemaakt ingrijpende maatregelen te nemen, welke aan het bedrijfsleven hoge eischen stellen. Deze maatregelen zijn echter geboden in een tijd, waarin een doelmatige voedselvoorziening van de bevolking met inspanning van alle krachten moet worden gewaarborgd.

Dr. J. BUTER.

BOEKBESPREKINGEN.

Rekeneenheid en ruilmiddel door Dr. G. van der Wal, (Den Helder 1940; N.V. Drukkerij v/h C. de Boer Jr. Prijs f 4.50; 243 blz.)

Uit het geheele problemencomplex der geldtheorie licht de schrijver van dit proefschrift de betrekking, die er tusschen rekeneenheid en ruilmiddel bestaat, en aan welke de geldverschijnselen hun dualistisch karakter ontleenen. Andere functies van het geld, zooals die van spaarmiddel en betaalmiddel, laat hij buiten beschouwing, zijnde afgeleid en bovendien aan tijd en plaats gebonden.

De arbeidsdeeling in het proces der voortbrenging heeft geleid tot een ruilverkeershuishouding, en in deze huishouding heeft zich, aldus de schrijver, zelfs bij naturalen ruil, de behoefte aan een gemeenschappelijken noemer voor de in deze maatschappij empirisch gegeven ruilverhoudingen doen gevoelen. Op dezen grond wordt de opvatting verkondigd, dat de rekeneenheid, als uitdrukkingmiddel voor die ruilverhoudingen, de prioriteit moet hebben gehad boven het ruilmiddel.

Deze stelling wordt aan de hand van enkele voorbeelden uit de eerste phase van de ontwikkeling van het ruilverkeer verduidelijkt. De door den schrijver aangehaalde voorbeelden te dien aanzien bezitten o.i. echter geen voldoende overtuigingskracht en tegen het logische bewijs van de prioriteit kan men het volgende in het midden brengen: gedurende de periode van naturalen ruil moet het ruilverkeer nog in een dergelijken embryonalen toestand verkeerd hebben, dat de aan den ruil deelnemende partijen zich slechts in zeer beperkte mate een voorstelling van de ruilverhoudingen tusschen de goederen in het algemeen konden maken en bijgevolg weinig behoefte aan een algemeen uitdrukkingmiddel gevoelden. Eerst het gebruik van een, binnen min of meer wijde grenzen, algemeen aanvaard ruilmiddel heeft het ruilproces zoover doen voortschrijden, dat men inderdaad met de ruilverhoudingen bekend werd en dus op een gemeenschappelijken noemer prijs ging stellen.

Bij het optreden van de rekeneenheid als uitdrukkingmiddel voor de gegeven ruilverhoudingen heeft zich volgens den auteur een merkwaardig proces van abstractie voorgedaan. Zoodra alle ruilverhoudingen in één concreet goed, dat daardoor tot rekeneenheid werd, waren uitgedrukt, moet men van de concrete eigenschappen van dat goed hebben afgezien, daar die goederen onderling nooit volkomen gelijk kunnen zijn geweest. Hierbij wordt o.m. een uittaling van Turgot aangehaald, die in zijn „Réflexions sur la formation et la distribution des richesses” opmerkt, dat, indien men rekest in schapen, men hierbij een schaap van gemiddelde grootte en leeftijd op het oog heeft, terwijl men bij den koop van een schaap wel degelijk rekening houdt met de speciale kenmerken van dat schaap ter bepaling van zijn prijs. Om die reden moet de rekeneenheid zich van het

concrete goed hebben losgemaakt en op die wijze tot een abstractie zijn geworden. De schrijver komt voortdurend op dit laatste terug, zonder ons nochtans van de waarheid van deze uitspraak overtuigd te hebben. De bespreking van de samensmelting van rekeneenheid en ruilmiddel tot geld zal aanleiding zijn ons standpunt hiertegenover uiteen te zetten.

De moeilijkheid, dat men bij den ruil als contra-prestatie niet precies krijgt wat men wenscht, kan eerst tot een oplossing worden gebracht door de inschakeling van een indirect ruilgoed. Ter vervulling van de functie van ruilmiddel moet dat goed aan twee eischen voldoen: het moet in ruimen kring begeerd worden en de behoefte eraan moet zeer rekbaar zijn. Wij merken hierbij op, dat door den schrijver de voorwaarde van algemeene gangbaarheid niet gesteld wordt, en uitdrukkelijk aan het ruilmiddel het karakter van een goed wordt toegekend. Ten aanzien van dit laatste geeft de schrijver ten overvloede als zijn meening te kennen, dat de edele metalen het beste aan deze eischen voldoen.

De vereenvoudiging van het ruilproces is voltooid bij het ontstaan van geld. Dit is aanwezig, indien — na een lang proces van historische wording — door de handhaving van een vaste verhouding tusschen de abstracte rekeneenheid en het concrete ruilmiddel de functie van rekeneenheid op het ruilmiddel overgaat. De term „geld” wordt dus gereserveerd voor dien verschijningsvorm, waarbij de beide, in beginsel gescheiden, ken-objecten rekeneenheid en ruilmiddel tot één vorm zijn samengesmolten. De quantitative verhouding, die tusschen beide heerscht, noemt de schrijver de „gelding”, en de handhaving hiervan houdt in, dat het ruilmiddel tegen nominale waarde geaccepteerd wordt. Veel aandacht besteedt de schrijver aan deze verhouding in tijden van muntverslechtering en -besnoeiing. In het oorspronkelijke geldverkeer was de munttechniek niet in staat volkomen gelijkheid der ruilmiddelen te bereiken en toen men er wél toe in staat was, was het de overheid, die uit eigenbelang door muntverslechtering een discriminatie tusschen de ruilmiddelen teweegbracht. Het feit, dat de betere munten of de hoogerwaardige geldsoorten (bijv. het bankgeld ten tijde van de Amsterdamsche Wisselbank) een agio vertoonden, betekende voor dat „geld” de degeneratie tot enkel ruilmiddel. Dit ruilmiddel miste op dat moment tevens de „Massengewohnheit der Annahme” (F. von Wieser), m.a.w. is niet meer algemeen gangbaar, zoodat deze laatste eisch door den schrijver consequenterwijze ook niet aan een zelfstandig optredend ruilmiddel gesteld kon worden, zooals wij reeds eerder opmerkten. Of het desbetreffende „geld” nog als ruilmiddel dienst doet, dan wel een gewoon goed wordt, hangt af van de mate, waarin het ontwaardingsproces is voortschreden. Deze laatste zinsnede van den schrijver zou er op kunnen wijzen, dat hij tenslotte toch nog een onderscheid maakt tusschen ruilmiddel en goederen; maar daar hij zich bijna uitsluitend beperkt tot een bespreking der metallistische geldstelsels, heeft hij een positieve uitspraak te dien aanzien kunnen ontloopen.

Geheel passend in bovenstaande redeneering is de definitie van geld als elk instrument van ruilbemiddeling, waarin de functies van rekeneenheid en ruilmiddel zijn verenigd.

Volgens den schrijver schuilt in deze samensmelting een innerlijke tegenstrijdigheid: als rekeneenheid heeft het geld slechts een abstracte betekenis en daartoe dienen alle concrete eigenschappen op den achtergrond te treden, terwijl het als ruilmiddel juist bepaalde concrete eigenschappen moet bezitten. Deze tegenstelling kan eerst uit den weg geruimd worden, indien die concrete eigenschappen zich laten normaliseeren, hetgeen bij de edele metalen op de eenvoudigste wijze, nl. door den muntslag geschiedt. Vragen wij ons af, wat met dit normaliseeren nog meer bedoeld wordt, dan vinden wij hierop een duidelijk ant-

woord bij de behandeling van het probleem der gelding aan de hand van Knapp's „Staatliche Theorie des Geldes”.

De schrijver merkt hier op, dat het feit, dat bij de metallistische geldstelsels het metaal niet alleen voor ruilmiddel wordt aangewend, maar ook nog een eigen gebruikswaarde bezit, kan leiden tot een verstoring van de samensmelting tusschen rekeneenheid en ruilmiddel; m.a.w. het goederen-karakter van het ruilmiddel blijft een bezwaar om het de functie van (abstracte) rekeneenheid te doen vervullen. Als men de rekeneenheid op die wijze met een concreet goed, het ruilmiddel, in verband gaat brengen, dan worden de ruilverhoudingen zelf weer door de relatieve betekenis van dat goed beïnvloed. De rekeneenheid heeft slechts tot taak de ruilverhoudingen weer te geven en dat kan zij alleen in haar abstractheid zuiver doen. Zeer nadrukkelijk stelt de schrijver zich dus hier op het standpunt van een abstracte rekenschaal, welke de ruilverhoudingen zou moeten weergeven.

Hiertegenover stellen wij onze opvatting, dat alleen dan een rekeneenheid, zonder tevens ruilmiddel te zijn, algemeen als maatstaf voor de ruilverhoudingen zal kunnen worden aanvaard, indien zij zelve mede in het stelsel van ruilverhoudingen is opgenomen. Juist door de binding aan een concreet goed of een dienst, dan wel aan een grooter of kleiner assortiment goederen en/of diensten wordt zij eerst tot een min of meer vast punt in het stelsel van ruilverhoudingen. Het lijkt ons onmogelijk, dat een abstracte rekenschaal, — dus a.h.w. een schaal, welke geen nulpunt bezit — in staat zou zijn de ruilverhoudingen op de juiste wijze weer te geven. In het door Turgot aangehaalde voorbeeld dienen wij het zoo op te vatten, dat de rekeneenheid toch altijd als representant van een schaaft van gemiddelde grootte en leeftijd blijft optreden en dus op deze wijze in het stelsel van ruilverhoudingen blijft opgenomen. Om dezelfde reden kunnen wij ons evenmin geheel vereenigen met de door den schrijver geuite critiek op Schumpeter, Sommer en Budge, welke geldtheoretici de functie van rekeneenheid slechts aan een concreet goed willen toekennen en „den abstrakten Rechnungskala” van Cassel ten stelligste verwerpen.

De ontkenning van het karakter der rekeneenheid als goed en als waardequantum en de beschouwing van haar als een abstractie voert de schrijver tot een weinig zeggende definitie van het begrip „standaard”. Standaard noemt hij de rekeneenheid, waarin het prijssysteem van een gemeenschap is uitgedrukt. Naar onze meening houdt het begrip „standaard van een geldstelsel” meer in. Spreken wij van een metallistischen of goederenstandaard, dan bedoelen wij hiermee, dat de rekeneenheid gebonden is aan een zeker quantum edel metaal dan wel aan een bepaald assortiment goederen. Juist daarom biedt de metallistische standaard, gezien uit een oogpunt van monetaire techniek, zoo weinig moeilijkheden, omdat hier ten eerste een vaste band wordt gelegd tusschen de rekeneenheid en een bepaalde hoeveelheid edel metaal en ten tweede omdat door middel van vrije aan- en ontmunting van standaardmunten of wel een vasten aan- en verkoopprijs van een zekere hoeveelheid edel metaal — uitgedrukt in het algemeen gangbare ruilmiddel — hetzelfde geschiedt t.o.v. dit ruilmiddel. Op deze wijze blijft de vaste verhouding tusschen rekeneenheid en ruilmiddel, de gelding, gehandhaafd en behoeft men geen vrees te koesteren voor degeneratie van het geld, d.w.z. dat het zich splitst in een afzonderlijke rekeneenheid en een afzonderlijk ruilmiddel. Bij een op een meervoudigen goederenstandaard gebaseerd geldstelsel zou hetzelfde gelden, nu echter t.o.v. een precies omschreven en met bepaalde doeleinden voor oogen zoo gekozen goederenassortiment. In hoeverre de aan- en verkoop van dat assortiment tegen vasten prijs voor de circulatiebank ernstige praktische bezwaren zou meebrengen, kan hier in het midden gelaten worden.

De opvatting van den schrijver, dat de rekeneenheid een abstract karakter draagt, zou naar onze meening

bij consequente uitwerking moeten uitloopen op een uitvoerige bespreking van de „standaardlooze” geldstelsels. Hier immers is het ruilmiddel, waaraan de rekeneenheid hecht verbonden is, niet aan een concreet goed of dienst gebonden; het bezit dus geen intrinsieke waarde, zoodat niets het ruilmiddel in den weg staat om de functie van rekeneenheid goed te vervullen; m.a.w. de door den schrijver gesignaleerde tegenstrijdigheid is hier vervallen. Maar dan treedt het (objectieve) geldswaardeprobleem naar voren, en een bespreking daarvan heeft de schrijver steeds zorgvuldig vermeden, hetgeen hem juist slechts door de uitsluitende behandeling der metallistische geldstelsels mogelijk was. Naar onze meening is en blijft dit het essentiële probleem der geldtheorie en de ontwikkeling van de zgn. „Cash Balance Theory”, m.a.w. de uitwerking van het begrip geldbehoefte is voor de oplossing uiterst vruchtbaar.

In het bovenstaande hebben wij enkele belangrijke punten uit het werk van Dr. van der Wal besproken. Wij kunnen niet anders zeggen, dan dat hij zich van zijn taak, de benadering van het dualisme in de geldverschijnselen, op lofwaardige wijze heeft gekweten. Juist door het samenval van de twee ken-objecten, rekeneenheid en ruilmiddel, in één verschijningsvorm hebben vele auteurs op het gebied der geldtheorie dit dualisme uit het oog verloren met alle consequenties van dien in de door hen verkondigde opvattingen.

P. C. J. K.

OVERHEIDSMATREGELEN OP ECONOMISCH GEBIED.

HANDEL EN NIJVERHEID.

Bescherming van schuldenaren. Bij een tweede Uitvoeringsbesluit van de Secretaris-Generaal van het Departement van Justitie ingevolge de Verordening No. 13/1940 betreffende maatregelen ten aanzien van de bescherming van schuldenaren, van de burgerlijke en strafrechtspleging, alsmede van het administratieve recht, met het oog op de sinds 10 Mei 1940 ingetreden bijzondere omstandigheden, is bepaald, dat de rechter een schuldenaar, aan wien hij reeds eenmaal een uitstel van betaling heeft verleend en die ook na afloop van den uitsteltermijn nog niet aan zijn vóór 10 Mei aangegane verplichtingen kan voldoen, nogmaals één of meermalen uitstel verleenen, telkens voor ten hoogste zes maanden, indien zulks redelijkerwijze van den schuldeischer kan worden verlangd. (E.V. 24/1/41, pag. 104; V.B. No. 3).

Koffiesurrogaten. Voor koffiesurrogaten — andere dan peekoffie, cichorei, eikelkoffie, moutkoffie en koffiestroop — is thans het voorschrift, dat op alle verpakkingen de naam of namen der grondstoffen, waaruit de waar is bereid of de datum en het nummer van de daarvoor verkregen machtiging, dienen te worden vermeld, vervallen. (E.V. 24/1/41, pag. 103; Stct. No. 13).

Lompen en oud papier. Nadere regeling van de organisatie van den handel in lompen en oud papier.

De dispensatie, welke verleend was ten aanzien van het in het bezit zijn van een vergunning voor den handel in en het verwerken van lompen en oud papier, is thans ingetrokken. (E.V. 24/1/41, pag. 103; Stct. Nos. 11 en 12).

Procedure inzake loonsverlaging en ontslag. Regeling van de procedures bij burgerlijke rechtsvordering inzake loonsverlaging en ontslag. Deze kunnen aanhangig worden gemaakt door middel van een gewoon verzoekschrift bij den kantonrechter, zoodat het geval is bij vorderingen voortvloeiende uit arbeidsovereenkomst. (E.V. 17/1/41, pag. 78; Stct. No. 7.)

Prijsbeheerschingsbesluit. De noodzakelijkheid is gebleken om niet alleen op het gebied van de prijsvorming, welke bij de geleide economie geheel in handen van de

overheid moet berusten, maar ook op dat van de handhaving en de gerechtelijke bescherming der prijzen, de prijsbeheersching, bijzondere maatregelen te nemen.

In verband hiermede is het „Prijsbeheerschingsbesluit” uitgevaardigd, hetwelk als het „Prijsbeheerschingsbesluit” over het geheele gebied van de prijsvoorschriften.

Als aanvulling van de sancties in het besluit genoemd is daarbij tevens het zgn. tuchtrecht ingevoerd. De sancties van het tuchtstrafrecht, hetwelk wordt uitgeoefend door den Dienst van den Gemachtigde voor de Prijzen, omvatten, naast de geldboete tot onbeperkt bedrag en de verbeurdverklaring van goederenvoorraden, ook bedrijfs-sluiting, ontzegging van de uitoefening van een beroep, reële executie tot nakoming van de prijsvoorschriften en afdracht van genoten meervinst.

De organisatie van de prijsbeheersching wordt in overeenstemming met deze nieuwe tuchtstrafvordering gebracht. (E.V. 17/1/41, pag. 76/77; 24/1/41, pag. 102; Stct. No. 13; V.B. No. 2.)

Specerijen. Nadere aanvulling van het Crisis-Specerijenbesluit 1940. Door gedwongen afgifte kan een herziening in de verdeling van den hier te lande aanwezigen voorraad specerijen plaats vinden, met het doel de specerijen, tegen van overheidswege vastgestelde prijzen, ter beschikking van de consumenten te kunnen stellen. (E.V. 17/1/41, pag. 78.)

LANDBOUW EN VOEDSELVOORZIENING.

Bloemkweekerij. Ingevolge wijziging van de Crisis-Bloemkweekerijbeschikking 1937 is o.m. het percentage voor de teelt van bloemkweekerijproducten voor het jaar 1941 vastgesteld. (E.V. 24/1/41, pag. 107; Stct. No. 12).

Boter. Het Crisis-Zuivelbesluit 1940 I (Boter) is wederom gewijzigd in dier voege, dat o.m. het verbod tot het voorhanden hebben van boter evenmin geldt voor houders van een geldige karnvergunning, mits zij per inwonend gezinlid geen grootere hoeveelheid boter voorhanden hebben dan overeenkomt met de geldige boterrantsoenen, en de betreffende distributiebonnen binnen een bepaalden tijd bij de Nederlandsche Zuivelcentrale inleveren.

Tevens is in de Crisis-Zuivelbeschikking 1940 I (Boter) een wijziging aangebracht, waardoor o.m. voor het verhandelen en afleveren van boter door de boter- of kaasproducenten, alsmede door handelaren — niet uitsluitend detaillist zijnde — en exporteurs ook vereischt wordt gesteld een verzendadvies, volgens een door de Zuivelcentrale vast te stellen model. (E.V. 24/1/41, pag. 106; Stct. No. 10).

Cichorei. Beperkende bepalingen inzake het in voorraad hebben van gedroogde cichorei. (E.V. 17/1/41, pag. 80; Stct. No. 6.)

Eieren. Ingevolge wijziging van het zgn. Eier-Inventarisatiebesluit 1940 is het thans ook verboden eieren te verwerken, tenzij daartoe door de Nederlandsche Centrale voor Eieren en Pluimvee, al dan niet onder voorwaarde, ontheffing is verleend. (E.V. 17/1/41, pag. 80; Stct. No. 6.)

Margarine. Wijziging van het bedrag ter berekening van de vergoeding, die margarinefabrikanten aan de Nederlandsche Zuivelcentrale ingevolge het Crisis-Zuivelbesluit 1935 I verschuldigd zijn voor het afleveren van margarine, dat thans is vastgesteld op 0.7971 (oud 0.828) cent per kg afgeleverd product. (E.V. 24/1/41, pag. 106; Stct. No. 10).

Regeling dorschbedrijf. Teneinde eenige ordening te brengen op het gebied van het beroepsdorschen, kan een nieuwe regeling inzake het dorschbedrijf tegemoet worden gezien. Deze regeling brengt onder meer mede, dat slechts die personen of lichamen als beroepsdorschers zullen kunnen optreden, die als zoodanig erkend zijn door de Landbouw-Crisis-Organisatie. Oprichting van nieuwe dorschbedrijven zal in het algemeen niet mogelijk zijn. (E.V. 24/1/41, pag. 106).

Teeltplan Akkerbouw 1941. Eenige wijzigingen en vereenvoudigingen ten aanzien van het teeltplan akkerbouw 1941, en nadere toelichting betreffende de premie voor het scheuren van grasland. (E.V. 24/1/41, pag. 104/05).

Veeboekje. Aan iederen bij een landbouw-crisis-organisatie georganiseerd is thans een veeboekje uitgereikt, dat bestemd is om te allen tijde den stand van zijn veebestand te doen blijken, en betrekking heeft op rundvee, varkens, paarden en schapen („Vee-registratiebesluit 1940”). (E.V. 24/1/41, pag. 106; Stct. No. 14).

RANTSOENEERING EN DISTRIBUTIE.

Distributiebescheiden voor de Duitse Weermacht. Voor den aankoop van levens- en voedermiddelen welke onder distributie bepalingen vallen, en die niet uit den voorraad der intendant worden verstrekt, worden militaire distributiekaarten en distributiebons ingevoerd.

Leveranties op deze militaire distributiekaarten en distributiebons genieten voorrang boven alle andere leveranties. (E.V. 24/1/41, pag. 108/09; V.B. No. 3).

Kaas. In verband met de op 28 Augustus 1940 getroffen kaasregeling, werd aan houders van voorraden kaas grooter dan 500 kg, de verplichting opgelegd, deze niet te verhandelen of af te leveren dan met toestemming van de Nederlandsche Zuivelcentrale.

Inmiddels heeft bovengenoemde Centrale een gedeelte, 80 pCt. met een minimum van 2500 kg, voor het verhandelen en afleveren vrijgegeven. Dit gedeelte is met ingang van 20 Januari 1941 tot 100 pCt. verhoogd, zoodat dus van dien datum af de geheele voorraad van 28 Augustus 1940 is vrijgegeven. (E.V. 24/1/41, pag. 108).

Nieuwe distributiebescheiden. Nadere regeling van de rantsoeneering van *tertiel* en *boter en vet* in verband met de uitreiking van nieuwe distributiebescheiden voor deze goederen. (E.V. 24/1/41, pag. 107/08).

VERKEER.

Autobevrachtingsdienst. Als onderdeel van het Departement van Waterstaat wordt een Autobevrachtingsdienst („A.B.D.”) ingesteld, die in het bijzonder zijn bemiddeling verleent bij het vervoer van goederen langs den weg ten behoeve van derden. Die beroepsgoederenvervoerders zijn aan de bemoeiingen van den A.B.D. onderworpen, in welker vergunning de voorwaarde is opgenomen, dat het den vergunninghouder is verboden, goederen ter vervoer aan te nemen anders dan door bemiddeling van of vanwege den Rijksinspecteur van het Verkeer, behoudens indien de vergunning uitsluitend strekt tot het vervoer van stukgoederen in vasten lijndienst met de daarbij behorende afhaal- en besteldiensten. Voorshands zijn van de regeling van den A.B.D. uitgezonderd: I. het vervoer over korten afstand (max. 15 K.M.); II. veevervoer; III. vervoer van versche visch; IV. veilingvervoer; V. melkvervoer.

Ritten zonder lading of waarbij minder dan 80 pCt. der laadruimte is benut, zijn alleen geoorloofd met een schriftelijke machtiging van of vanwege een Rijksinspecteur.

De Rijksinspecteur stelt den vrachtprijs en de vervoersvoorwaarden vast voor transporten, welke door of vanwege hem tot stand komen. De vergunninghouder is aan het Rijk een provisie verschuldigd van ten hoogste 10 pCt. van den vrachtprijs. (E.V. 17/1/41, pag. 82/83; Stct. No. 6; V.B. No. 4.)

Goederenvervoer naar Zeeuwsch-Vlaanderen. Tot nader order mogen geen stukgoederen voor de A.T.O.-stations in Zeeuwsch-Vlaanderen worden aangenomen, uitgezonderd licht bederfelijk snelgoed en expresgoed, dat niet in de groepswagens geladen moet worden. (E.V. 24/1/41, pag. 109).

ONTVANGEN BOEKEN EN BROCHURES.

BOEKEN.

Kartellform und Preisbildung, door Dr. Friedrich Klebs. (Stuttgart, Berlijn 1939; W. Kohlhammer Verlag. Prijs R.M. 8.40; 125 blz.).

Annuaire Statistique de la Société des Nations. (Genève 1940; Société des Nations. (Prijs ing. 10/-, \$ 2.50, geb. 12/6, \$ 3.50; 285 blz.).

Grundriss der Finanzwissenschaft, door Dr. K. Th. von Eheberg en Dr. Felix Boesler, Achtste, vermeerderde druk. (Leipzig 1939; A. Deichert'sche Verlagbuchhandlung. Prijs ing. R.M. 10.50, geb. R.M. 12.—; 375 blz.).

Der Italienische Rechnungshof (La Corte dei Conti del Regno d'Italia), door Adolf Miller. Heft 1 van „Haushalt und Kontrolle”, Schriftenreihe zur Geschichte, Theorie und Praxis des Haushalts-, Kassen- und Rechnungswesen. (Leipzig 1940; A. Deichert'sche Verlagbuchhandlung. Prijs R.M. 4.50; 102 blz.).

Verplichte ouderdomsverzekering voor kleine zelfstandigen, door Mr. N. E. H. van Esveld, (Amsterdam 1940; H. J. Paris. Prijs f 3.25; 197 blz.).

Bedrijfsuishoudkunde, door Dr. O. Bakker. Deel I. (Purmerend 1940; J. Muusses. Prijs f 3.75; 258 blz.).

De arbeidsbemiddeling in Nederland, verhandeling naar oorzaken, ontwikkeling en behoeften, door Dr. W. L. P. M. de Kort met een voorwoord van Prof. Dr. F. van Goethem. (Alphen aan den Rijn 1940; N. Samson N.V. Prijs f 5.25; ten behoeve van cursussen bij afname van 20 ex. en meer gelijktijdig f 4.75 per ex.; 406 blz.).

De leer van balans en winstrekening door Dr. L. F. A. van den Bemd. (Leiden 1940; Nederlandsch Uitgeversbedrijf van Wetenschappelijke Uitgaven; 165 blz.).

BROCHURES.

Onderzoek naar de oorzaken van faillissementen van handelsdrijvende en industriële Middenstanders (1939). Uitgave van de Stichting Economisch Instituut voor den Middenstand. ('s-Gravenhage 1940; 28 blz.).

STATISTIEKEN.

BANKDISCONTO'S.

Ned.	Disc. Wiss.	3	28 Aug. '39	Lissabon	4	11 Aug. '37
Bel.	Bl.Eff.	3	28 Aug. '39	Londen	2	26 Oct. '39
Bk.	Vrsch.inRC	3	28 Aug. '39	Madrid	4	29 Mrt. '39*)
Athene	6	4	Jan. '37	N.-York F.R.B.	1	27 Aug. '37
Batavia	3	14	Jan. '37	Oslo	4	21 Sept. '39
Belgrado	5	1	Febr. '35	Parijs	2	3 Jan. '39
Berlijn	3	9	Apr. '40	Praag	3	1 Jan. '36
Boekarest	3	12	Sept. '40	Pretoria	3	15 Mei '33
Brussel	2)	25	Jan. '40	Rome	4	18 Mei '36
Boedapest	3	22	Oct. '40	Stockholm	3	17 Mei '40
Calcutta	3	28	Nov. '35	Tokio	3	46 11 Mrt '38
Dantzig	4	2	Jan. '37	Warschau	4	18 Dec. '37
Helsingfors	4	3	Dec. '34	Zwits. Nat. Bk.	1	25 Nov. '36
Kopenhagen	4	15	Oct. '40			

1) 3% voor wissels, promessen en leeningen met een looptijd van meer dan 120 dagen.

2) Niet officieel bevestigd.

OFFICIEELE WISSELKOERSEN NEDERLANDSCHE BANK. Valuta's (schriftelijk en t.t.)

	N.-York	Berlijn	Brussel	Zürich	Stockh.	Helsinki
21 Jan. 1941	1.88 ¹ / ₂	75.35 ¹ / ₂	30.14	43.67	44.85 ¹ / ₂	3.81 ¹ / ₂
22 „ 1941	1.88 ¹ / ₂	75.35 ¹ / ₂	30.14	43.67	44.85 ¹ / ₂	3.81 ¹ / ₂
23 „ 1941	1.88 ¹ / ₂	75.35 ¹ / ₂	30.14	43.67	44.85 ¹ / ₂	3.81 ¹ / ₂
24 „ 1941	1.88 ¹ / ₂	75.35 ¹ / ₂	30.14	43.67	44.85 ¹ / ₂	3.81 ¹ / ₂
25 „ 1941	1.88 ¹ / ₂	75.35 ¹ / ₂	30.14	43.67	44.85 ¹ / ₂	3.81 ¹ / ₂
27 „ 1941	1.88 ¹ / ₂	75.35 ¹ / ₂	30.14	43.67	44.85 ¹ / ₂	3.81 ¹ / ₂
Laagste d.w.	1.88 ¹ / ₂	75.28	30.11	43.63	44.81	3.81
Hoogste d.w.	1.88 ¹ / ₂	75.43	30.17	43.71	44.90	3.82
Muntpartiteit	1.469	59.263	24.906	48.003	66.671	6.266

KOERSEN TE NEW-YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ per £)	Parijs (\$ per 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mk.)	Amsterdam (\$ p. f 100)
21 Jan. 1941	4.03 1/4	2.22	40.05	—
22 " 1941	4.03 1/2	2.19 1/2	40.05	—
23 " 1941	4.03 1/2	2.21	40.05	—
24 " 1941	4.03 1/2	2.21	40.05	—
25 " 1941	4.03 1/2	2.19	40.05	—
27 " 1941	4.03 1/2	2.21	40.05	—
29 Jan. 1940	3.99 1/2	2.26 1/4	40.20	53.09 1/2
Muntpariteit	4.86	3.90 1/2	23.81 1/4	40 1/2

KOERSEN TE LONDEN.

Plaatsen en landen	Not. eenh.	20/25 Jan. '41 Laagste	25 Jan. '41 Hoogste	13/18 Jan. '41 1941	18 Jan. '41 Laagste	18 Jan. '41 Hoogste
Officieel:						
New York	\$ p. £	4.02 1/2	4.03 1/2	4.03	4.02 1/2	4.03 1/2
Parijs	Fr. p. £	—	—	—	—	—
Stockholm	Kr. p. £	16.85	16.95	16.90	16.85	16.95
Montreal	\$ p. £	4.43	4.47	4.45	4.43	4.45
Buenos Aires	Pes. p. £	16.90	17.13	17.01 1/2	16.90	17.13
Niet-Officieel:						
Alexandrië	P. p. £	97.50	97.50	97.50	97.50	97.50
Athene	Dr. p. £	515	515	515	515	515
Bangkok	Sh. p. £	—	—	—	—	—
Bombay	d. p. r.	18.—	18.—	18.—	18.—	18.—
Budapest	d. p. £	—	—	—	—	—
Hongkong	P. p. \$	15.—	15.—	15.—	15.—	15.—
Istanbul	Tf. p. £	—	—	—	—	—
Kobe	d. p. yen	14.25	14.25	14.25	14.25	14.25
Lissabon	Escu. p. £	99.80	100.20	100.—	99.80	100.20
Madrid	Pt. p. £	40.50	40.50	40.50	40.50	40.50
Montevideo	d. p. p.	—	—	—	—	—
Rio de Janeiro	d. p. mil.	—	—	—	—	—
Sjanghai	d. p. \$	3.37	3.37	3.41	3.51	3.51
Singapore	d. p. \$	28.18	28.18	28.18	28.18	28.18

ZILVERPRIJS **GOUDPRIJS**

Londen 1)	N. York 2)	A'dam 3)	Londen 4)
21 Jan. 1941	34 3/4	21 Jan. 1941	2125
22 " 1941	34 3/4	" 1941	2125
23 " 1941	34 3/4	" 1941	2125
24 " 1941	34 3/4	" 1941	2125
25 " 1941	34 3/4	" 1941	2125
27 " 1941	34 3/4	" 1941	2125
29 Jan. 1940	21 13/16	29 Jan. 1940	2085
23 Aug. 1939	18 1/16	23 Aug. 1939	2110

1) In pence p. oz. stand. 2) Foreign silver in \$c. p. oz. fine.
3) In guildens per kg 1000/1000. 4) In sh. p. oz. fine.

STAND VAN 'S RIJKS KAS.

Vorderingen	15 Jan. 1941	23 Jan. 1941
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Nederlandsche Bank	—	—
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten	f 414.990,36	f 163.429,16
Voorschotten op ult. December '40 a/d. gemeenten verstr. op aan haar uit te keeren hoofdsom der pers. bel., aand. in de hoofdsom der grondbel. en der gem. fondsb. bel., alsmede op de belastingen en op de vermogensbelasting	—	—
Voorschotten aan Ned.-Indië 1)	121.058.117,33	120.959.707,71
Idem aan Suriname 1)	9.842.029,78	9.842.352,28
Idem aan Curaçao 1)	172.679,93	169.788,71
Kasvord. wegens credietverstreking a. h. buitenland	75.430.814,88	75.210.528,82
Daggeldleeningen tegen onderpand	—	—
Saldo der postrek. van Rijks-comptabelen	82.209.547,90	84.403.135,37
Vordering op het Alg. Burg. Pensioenfonds 2)	—	—
Vordering op andere Staatsbedr. en instellingen 2)	84.235.214,40	83.083.436,74
Verplichtingen		
Voorschot door de Ned. Bank ingevolge art. 16 van haar oetroof verstrekt	f 15.000.000,—	f 15.000.000,—
Voorschot door de Ned. Bank in reken.-cour. verstrekt	6.898.791,33	6.362.831,06
Schuld aan de Bank voor Ned. Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	168.384.000,—	168.384.000,—
Schatkistpromessen in omloop	1.166.500.000,— 3)	1.145.000.000,— 3)
Daggeldleeningen	—	25.000.000,—
Zilverbans in omloop	42.584.265,—	44.028.059,50
Schuld op ultimo December '40 aan de gem. weg. a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fondsb. alsm. op de bel. en op de vermogensbelasting	2.939.511,85	2.939.511,85
Schuld aan Curaçao 1)	—	—
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenfonds 2)	16.873.214,58	16.042.703,33
Id. aan het Staatsbedr. der P. T. en T. 2)	149.537.513,87	148.424.654,06
Id. aan andere Staatsbedrijven 2)	12.000.000,—	12.000.000,—
Id. aan div. instellingen 2)	215.311.626,16	216.558.806,42

1) In rekg. crt. met 's Rijks Schatkist. 2) Rechtstreeks bij De Nederlandsche Bank f 226.000.000,— 3) Idem f 207.000.000,—.

DE NEDERLANDSCHE BANK.
Verkorte balans op 27 Januari 1941.

Activa.	
Binnenl. Wissels, Promessen, enz.	f 223.300.000
Papier op het Buitenland	f 15.371.590
Beleeningen incl. voorschotten in rekening-courant op onderpand	f 150.945.291 1)
Op Effecten enz. Op Goederen en Ceelen	f 190.368.802 1)
Voorschotten aan het Rijk	f 190.940.484
Munt en muntmateriaal: Gouden munt en gouden muntmateriaal	f 1.098.949.162
Zilveren munt, enz.	f 19.825.681
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds	f 1.118.774.843
Gebouwen en meubelen der Bank	f 4.500.000
Diverse rekeningen	f 141.098.787
Totaal Activa	f 1.757.741.509
Passiva.	
Kapitaal	f 20.000.000
Reservefondsen	f 4.454.252
Bijzondere reserves	f 13.494.514
Pensioenfondsen	f 10.894.581
Bankbiljetten in omloop	f 1.536.252.025
Banksignatiën in omloop	f 20.274
Rek.-Courant van het Rijk saldo's van anderen	f 163.141.757,—
Diverse rekeningen	f 9.484.106
Totaal Passiva	f 1.757.741.509
Beschikbaar metaalsaldo	f 439.074.001
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de bank gerechtigd is	f 1.097.685.000
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de bank ondergebracht	f 211.000.000
1) Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99)	f 57.977.150

Voornaamste posten in duizenden guildens.

Data	Gouden munt en muntmater.	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikb. Metaal-saldo	Dek-hings-perc.
28 Jan. '41	1.098.949	1.536.252	163.162	439.074	+ 69
20 " '41	1.097.448	1.534.775	166.422	436.718	+ 65,5
13 " '41	1.102.307	1.534.678	175.087	437.604	+ 65,5
6 Mei '40	1.160.287	1.158.613	255.183	607.242	+ 83

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-prom. rechtstr.	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Div. reken. (act.)
28 Jan. '41	223.350	211.000	190.940	15.372	141.099
20 " '41	231.354	219.000	191.545	15.372	136.001
13 " '40	245.354	233.000	193.183	15.372	124.553
6 Mei '40	9.853	—	217.756	750	20.648

1) Per 1 April 1940 herwaardeering van den goudvoorraad op basis van een depreciatie-percentage van 18 pCt.

DUITSCHER RIJKSBANK.

Data	Goud en deviezen	Renten-bank-scheine	Andere wissels chèques en schatkistpapier	Beleeningen
15 Jan. 1941	77,9	287,9	13.841,0	23,8
7 " 1941	77,6	256,9	14.482,9	25,7
31 Dec. 1940	77,6	222,4	15.419,3	38,0
23 Aug. 1939	77,0	27,2	8.140,0	22,2

BANK VAN ENGELAND.

Data	Metaal	Bankbilj. in circulatie	Bankbilj. in Departm.	Other securities	
				Disc. and Advances	Securities
9 Jan. '41	1.040	610.450	49.790	5.520	21.230
2 " '41	1.140	615.860	14.390	5.600	23.610
18 Dec. '40	1.210	613.180	17.070	3.810	20.830
11 " '40	1.410	604.540	25.700	3.920	20.820
23 Aug. '39	247.263	508.064	38.353	5.711	24.334

Data	Gov. Sec.	Public Depos.	Other Deposits		Reserve	Dek-hings-perc. 1)
			Bankers	Other Acc.		
9 Jan. '41	173.000	15.880	130.320	56.250	20.570	10,2
2 " '41	224.850	17.570	181.020	52.870	15.260	6,1
18 Dec. '40	160.130	12.020	129.270	52.660	18.040	9,3
11 " '40	149.830	16.430	115.900	51.290	26.820	14,7
23 Aug. '39	99.666	22.371	92.132	36.229	39.199	26,0